

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕНІКАУ БССР

№ 21 (932)

Субота, 23 мая 1953 года

Цана 50 кап.

За калегіяльнасць у творчай рабоце

Мастацтва і літаратура нашай рэспублікі за апошнія гады дасягнулі значных поспехаў. Новымі цікавымі творамі парадвалі працоўных і пісьменнікаў; і кампазітары, і аўтары, і мастакі. Аднак многае з таго, што ўжо трывала ўвайшло ў наш творчы актыв, магло быць лепшым, калі-б яно папярэдне было шырока абмеркавана нашай грамадскасцю.

Калектыўны абмеркаванні — адзін з найбольш правільных шляхоў пры ацэнцы кожнай новай работы літаратара, работніка мастацтва, незалежна ад яго вопыту і творчага стажу. І там, дзе такія абмеркаванні праводзіцца рэгулярна, там заўбеды будзе спрыяльна абстаўка для творчасці.

За апошні час былі абмеркаваны раманы П. Пестрава «Сустрапець на барыкадах», першыя кніжкі маладых празаікаў А. Рылькі, М. Рахітнага, зборнік вершаў для дзяцей К. Кірэнькі, п'есы К. Крапівы «Зацікаўлена асоба» і К. Губарэвіча «Простая дзяўчына», аповесць у вершах А. Куляшова «Граніца», новыя вершы М. Таіка і іншыя творы. Гэтыя абмеркаванні прынеслі вялікую карысць аўтарам. Многія з пісьменнікаў улічылі крытычныя заўвагі і ўжо здолелі выправіць свае творы і аубяліваць іх у больш дакананым выглядзе.

Аб вядзій карысці калектыўных абмеркаванняў твораў і прыклад з оперы «Дзяўчына з Палесся» Я. Цікоцкага. Першы варыянт гэтай оперы меў вельмі многа істотных недахопаў як па ліній музыцы, так і па лініі афармлення. У часе абмеркавання творчыя работнікі не толькі дамагалі ўскрэсці недахопы оперы і лібраэта, але і паказалі канкрэтныя шляхі для іх выправлення. Кампазітар і лібрэціст прыслухаліся да справядлівага голасу крытыкі, працавалі над сваім творам і стварылі цудоўную оперу, якая была цёпла прынята слухачамі.

Там-жа, дзе калегіяльнасць заняпадала, непасрэднае сур'ёзнае прамоўлі ў рабоце, непасрэднае дапушчэнне памылкаў.

На старонках нашага друку справядліва крытыкаваліся памылковыя артыкулы У. Каршава «Проза Івана Шамякіна», зменшаны ў трэціх нумарах «Польмя» за 1953 год. Як высветлілася, гэты артыкул перад здачай у друку нават не абмяркоўваўся не толькі на пасяджэнні рэдакцыі, але і ў калектыве работнікаў рэдакцыі. Такія беззаставешчаныя правалы да таго, што часопіс надрукаваў на сваіх старонках артыкул з памылковым ацвярджэннем. А гэтага можна было-б пазбегнуць, калі-б работнікі рэдакцыі заклапаніліся папярэдне абмеркаваць яго.

Заняпадала калегіяльнасць і ў рабоце часопісаў прыводзіць і да таго, што асобныя работнікі рэдакцыі зніжаць патрабавальнасць да якасці друкуемых матэрыялаў. У выніку друкуецца артыкулы, асобныя пазажанні якіх супярэчлівыя, бядакасныя, а то і проста памылковыя. У трэціх нумарах часопіса «Беларусь» за 1953 г. аубяліжаны артыкулы Ю. Шыркова «Сямігомік Якуба Коласа», які знаміць чытачоў з новым, найбольш поўным выданнем твораў народнага паэта. Але асобныя яго пазажанні выклікаюць здзіўленне, бо яны зусім беспасцвятаўныя. Сямігомінае выданне твораў Якуба Коласа — масавае выданне, разлічанае на шырокае кола чытачоў. І таму зусім заканамерна, што аўтар, рыхтуючы свае творы да друку, многія з іх, як справядліва зазначае Ю. Шырковіч, перапрацаваў, напярэць. Улічваючы, што гэтае выданне масавае, аўтар асобныя творы проста не ўключыў у сямігомік. Значна-б, што ўсё зроблена правільна. Але гэта чамусьці

не задавальняе аўтара рэцэнзіі. І ён ужо насуперак логіцы рэдакцыі несправядліва папярэць у адрас рэдакцыі і ўкладальнікаў, што ў сямігомінае выданне не былі ўключаны некаторыя творы паэта.

«Укладальнікі трэцяга тома дапусцілі недаравальную вольнасць у абыходжанні з творами пісьменніка», — піша Ю. Шырковіч. І крыху далей працягвае сваю думку: «Алегарычныя апавяданні Я. Коласа не з'явіліся нічога належнай ацэнкі нашай крытыкі, але гэта не можа быць падставай, каб яны не ўключыліся ў збор твораў. Не вінават аўтар, калі крытыкі не ўзяліся да яго разумення».

Было-б больш лагічна, калі-б аўтар рэцэнзіі замест такога неабгрунтаванага папярэць усе беларускія крытыкі, перш за ўсё, як крытыкі і літаратурнаўца, разабраўся ў гэтым сам і на падставе глыбока навуковага аналізу даў сутнасць сваёй пратэзіі. Тады-б яна не выглядала, як угодлівасць і спроба процістаяць Я. Коласу тых пісьменнікаў, якія, праўдзючы ў рэдакцыйнай калегіі, імкнуліся як мага больш поўна прадставіць для масавага чытача багацце нашай творчай народнага паэта.

У рэцэнзіі Ю. Шыркова ёсць проста непрадуманы і здзіўляючы недарэчнасці. Гаворачы аб нападках вульгарнаўтараў з БССР на многія лепшыя творы Якуба Коласа, аўтар пытаецца: «А дзе яны зараз — «мудрыя» беды? Хто паўторчы іх недарэчныя папярэць?». Такія запытаны і ў кантэксце гучаць двухсэнсоўна.

Калі-б артыкул Ю. Шыркова быў папярэдне ўсебакова абмеркаваны срод работнікаў рэдакцыі ці на пасяджэнні рэдакцыі часопіса «Беларусь», зразумела, падобныя недарэчнасці і памылковыя ацвярджэнні ў ім не было-б.

Сур'ёзнае папярэць трэба кінуць у адрас праўлення Саюза савецкіх мастакоў БССР, якое заняпадала калегіяльнасць у сваёй рабоце і карыстаецца пераважна метады адміністрацыі. Не даўна пазяла тэатра, што ў асяродкі мастакоў рэспублікі адсутнічае справядліва творчая атмасфера, якая спрыяла-б разгорнутай прынцыповай крытыцы і самакрытыцы, не зважаючы на асобы. Мастакі вельмі рэдка збіраюцца для абмеркавання творчых пытанняў і праблем, звязаных з развіццём беларускага выяўленчага мастацтва. Праўленне Саюза мастакоў рэспублікі абавязана перагледзець практыку сваёй работы, не абмяжоўваць сваю дзейнасць колам арганізацыйных пытанняў, а стварыць усе ўмовы для шырокай творчай і крытычнай работы ва ўсіх галінах выяўленчага мастацтва.

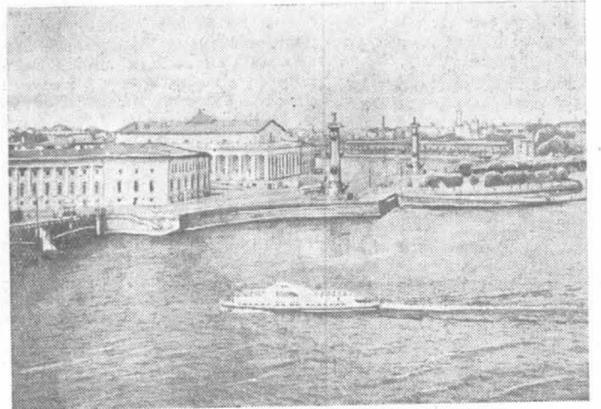
Слаба працуюць рэдакцыі «Польмя», «Беларусь» і газеты «Літаратура і мастацтва». Яны вельмі рэдка збіраюцца для абмеркавання творчых пытанняў. Члены рэдакцыі не заўсёды чытаюць найбольш значныя матэрыялы, якія трапляюць у друку.

Далейшае павышэнне майстэрства ва ўсіх галінах творчай работы патрабуе як мага часцей выносіць на калектыўнае абмеркаванне новыя творы.

Трэба дамагчыся такога становішча, каб кожны новы твор абавязкова папярэдне абмяркоўваўся на адпаведнай творчай секцыі, на мастацкім савеце ці пасяджэнні рэдакцыйнай калегіі. З кожным днём мы павінны пашыраць і ўмацоўваць прынцып калегіяльнасці ва ўсім нашым творчым жыцці. Толькі пры гэтай умове мы здолем пазбегнуць тых недахопаў, якія яшчэ маюць месца ў рабоце літаратурна-мастацкіх часопісаў і творчых арганізацый рэспублікі.

ЛЕНІНГРАД. Злева — Лічэйкаў мост і Неўскі праспект, справа — «Стрэлка» Васілеўскага вострава.

Фотахроніка ТАСС.

Елена ВЕЧТОМАВА.

Ленінград сёння

Ленінград — двойчы ардананосны горад-герой, калыбель Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі.

Кожны камень Ленінграда расказвае аб гераічным мінулым, якое падрыхтавала асяцяўленне нашых найвялікшых надзей. І на кожным кроку мы бачым перамогу новага, імкненне ў будучыню, у кожную.

Саратнікі Леніна і Сталіна — Молатаў, Свердлоў, Варашылаў, Орджанікідзе кіравалі першымі рабочымі рэвалюцыйнымі арганізацыямі, якія былі створаны ў Пецярбургу Ленінгам.

Непарыўная сувязь ленінградскіх камуністаў з ленінска-сталінскім ЦК. Нават у дні блакады ў час Вялікай Айчыннай вайны прама ішоў у Кремль на зямлі і да дну Ладажскага возера.

Па загаду Іосіфа Вісар'янавіча асяджэнне горада абсабешваецца прадуктамі харчавання і медыкаментамі па паветру. Была збудавана «дарога жыцця» праз лёд Ладагі...

Дзесяць год самадана працаваў у Ленінградзе Сяргей Міронавіч Кіраў. За гэты час наш Паўночны край стаў незаняваемым. На змену Сяргею Міронавічу прышоў верны большнік Александр Александравіч Жданав. Ён кіраваў партыйнай арганізацыяй Ленінграда ў гады міру і ў гады цяжкіх ваенных выпрабаванняў. Пры ім Ленінград як культурны і прамысловы цэнтр узяўся на вышэйшую ступень, павыжыліся рады наватарыяў навуцы і вытворчасці.

На новаму генеральнаму плану развіцця Ленінграда да горада вернецца мора. Марскі вакзал са ступенямі, якія з'явіцца да вады, будзе акружаны пляжамі і кузальнямі, упрыгожаны статуямі працадзёў. Уздоўж Фінскага заліва працягнуцца ўзбярэжная-саля.

Тысячы наватарыяў вытворчасці, вынаходнаў, вучоных, пісьменнікаў, мастакоў, педагогаў працуюць у Ленінградзе, выконваючы словы, дадзеныя другі і настаўніку таварышу Сталіну — зрабіць горад цэнтрам тэхнічнага і культурнага прагрэсу.

Кожная вуліца нагадвае нам вялікіх людзей і падзеі: Суворавскі праспект і ўзбярэжная Кутузава, Нахімаўскае вучылішча, супраць якога стаіць легендарны крэсер «Аўра» — дзвер вучэбнае судна для будучых флатаводцаў, вуліца Стачак і аэрадром Гірыча, плошча Пролетарскай дыктатуры і вуліца Маякоўскага.

На плошчы Мастацтва сканцэнтравана многа тэатраў і музеяў, якія расказваюць аб слаўных традыцыях рускага мастацтва і аб яго росце ў наш час. Малы оперны тэатр, філармонія, Рускі музей, музей-кватэра мастака Бродскага. І на прылеглых вуліцах — малая зала філармоніі, тэатры камедыі, музычнай камедыі, якія ставяць творы класікаў і творы савецкіх кампазітараў і драматургаў.

Фарфоравы завод імя Ламаносава па праву займае першае месца на айчынных і міжнародных выстаўках мастацкага фарфора.

Акадэмія навуц. Тут працаваў Ламаносаў, які сваімі адкрыццямі на многа год апырэдаваў сучасную навуку. У 1891 годзе ў гэтым будынку Уладзімір Ільіч аднаўляў электэрнам дзяржаўныя экзамены на юрыдычнаму факультэту.

250 год назад на месцы горада Леніна была таўша. Там, дзе стаіць Адміралцейства, была маленючка вёска, а ў глыбі Ласінага вострава — за Навой — насёлак Лоцманав, дзівячынны хаткі скарот бязор і ёлак. Астрыны так і называліся — Барозны, Яловы, Заячы.

16 мая 1703 года, у дзень свайго нараджэння, Пётр І заклаў кронасць, якая з'явілася ядром будучага горада. 5 лютага 1704 года пачалося будаўніцтва верфі, а праз год узнік гасцінны двор каля Вялікай Неўкі, 4, нарэшце, у 1725 годзе ад-

Першая старонка.
 Перадачы. — За калегіяльнасць у творчай рабоце.
 Е. Вечтомава. — Ленінград сёння.
 Другая старонка.
 В. Бурносаў. — Майстэрства паэта і майстэрства крытыка.
 М. Біліцінаў. — Росквіт венгерскай кінематографіі.
 І. Элінтух. — Кампазіцыя мастацкага твора.

Трэцяя старонка.
 Б. Бур'ян. — Песня каханню.
 А. Вяліч. — Сябры (урывак з паэмы).
 Чацвёртая старонка.
 П. Васілеўскі. — Першая праграма.
 У саюзе савецкіх пісьменнікаў БССР.
 На партыйным сходзе.

быўся першы ў Расіі конкуре зодных. Пераможцам аказаўся Трэцін. Да яго праекту пабудаваны 12 калей, дзе праз 125 год з дня заснавання Пецярбурга быў адкрыты універсітэт.

Ленінград — горад Пушкіна, Гогаля, Некрасава, Горкага, Рэіна, славы рускага мастацтва і навуцы, прамысловасці, дзеячэбнаў, Сцяпана Халтурна, горад нараджэння нашай партыі. Сардам яго з'яўляецца Смольны.

У 1917 годзе Смольны зрабіў штабам рэвалюцыі. На трэцім паверсе ў левым крыле будынка працаваў Ленін і Сталін. І ўсё, што было лепшага ў краіне, імкнулася сюды.

У 1917 годзе па дэкрэту Леніна змяніліся гаспадары дамоў. Трыста тысяч рабочых сем'яў пераехалі ў цэнтр з усходу. У наладах размясціліся дзяржаўныя і культурныя ўстановы. У лістападзе Ленін, які называў ранейшую Цэнтральную Публічную бібліятэку могілкамі кніг, даў праграму работы яе. Бібліятэка, якая дзьер носіць імя Салтыкова-Шчыдрына, за гады савецкай улады значна вырасла — фонд яе рукапісаў і кніг павялічыўся больш, чым у чатыры разы. Зараз у ёй 11 з паловай мільянаў экзэмпляраў. Па ініцыятыве Сталіна ў 1949 годзе ў дадатак да сваіх чатырох кватэраў бібліятэка атрымала яшчэ адзін велізарны будынак на Фантанцы.

Да рэвалюцыі ў горадзе было 53 масавыя бібліятэкі. Цяпер іх 1.453. У Ленінградзе 88 палацаў культуры, 47 кіна-тэатраў, 60 музеяў і 17 іх філіялаў, дзсяткі тэатраў, кінастудыі «Ленфільм», студыі радыё і тэлебачання.

Цяжкія дні асады перажыў горад у час Вялікай Айчыннай вайны. Але ленінградцы ніколі не падалі духам.

Пад бомбамі ворага працавалі заводы. Паэтам Нікалаем Ціханавым была напісана паэма «Кіраў з намі», уздзяеная Сталінскай прамі. Дзеці вучыліся ў школах, вучоныя працавалі ў лабараторыях.

У час вайны ленінградцы ахоўвалі і абаралі свае заводы, прадпрыемствы, жылля дамы і помнікі. Большасць помнікаў была захавана ў зямлі. На Мойцы, 12, асабліва бералі кватэру № 1, дзе жыў і памёр геніяльны А. С. Пушкін.

Насія вайны хуткімі тэмпамі аднаўляліся заводы і жылля дамы, палацы і тэатры. Будынкі ўзводзіліся яшчэ прыгажэйшымі. У 1948 годзе Ленінград быў адноўлены. Выканаць такую работу магчыма толькі ў сацыялістычнай краіне, дзе клопаты аб чалавеку з'яўляюцца галоўнымі клопатамі партыі і ўрада.

80 працэнтаў кватэр Ленінграда атрымалі газ. На газавыя ацяпленне перайшлі бані, сталовыя, хлебапечкарні. Усё больш дамоў старой будаўні пераходзяць на цэнтральнае ацяпленне.

Чалавеку, які даўно не бачыў Неўскага праспект злева непазванальна, яго тратуры пашыраны, ужо не грукоча трамвай: яго ў 1951 годзе замяніў бясшумны і хуткаходны транспарт — тралейбусы і аўтобусы.

У 1954 годзе будзе пущана першая чарга ленінградскага метрапалітана. Яна злучыць пасёлак Аўтова і вакзалы Віцебскі, Варшаўскі, Балтыйскі. З пучкам метро шлях, які мы рабілі за 45 хвілін, будзе пакрывацца за 10—15 хвілін. Станцыі метро строгія, светлыя. Выбарстанцы спецыяльнага асявятлення дзволіць вырышчыць пад зямлёй кветкі і дрэвы. Пачынная зала станцыі «Валтыўская» расказвае аб баявых і рэвалюцыйных падзеях нашых маракцаў. Станцыя «Аўтова» будзе абаічвана каларным шклэм. Тэма станцыі — гераічная абарона Ленінграда. (Гэты раён у дні Вялікай Айчыннай вайны быў пачаць з народным краем).

У Ленінградзе сёння нас зраўняе багачце кветак і зеляніны. Разрастаюцца новыя паркі. Больш мільяна дрэў і кустарнікаў высаджана на вуліцах і паўдзёдах да горада — уздоўж палатна чыгункі і шасе.

Да XIX з'езда партыі на праспекце Сталіна пабудаваны шасціпавярховы дом. У ім ёсць бібліятэка, магазіны, кінастэр на 350 месц. Такія жыллыя дамоў у Ленінградзе будуюцца 500.

За паркам Перамогі, які закладзены ленінградцамі ў часе перамогі над нямецкім і японскім фашызмам, узвышаецца адзін з першых высотных будынкаў Ленінграда. На другім бок праспекта вырастае яшчэ адзін высотны будынак. Я краю тратуара ўжо стаіць помнік Чарнышэўскаму (праца скульптара Літвіна).

Многа ў Ленінградзе новых абеліскаў і манументаў, якія ўстаюць у месцах, што звязаны з падзеямі, удзельнікамі якіх былі выдатныя людзі горада.

XIX з'езд Камуністычнай партыі Саюза Савётаў указаў канкрэтныя шляхі развіцця краіны, павышэння матэрыяльнага і культурнага ўзроўню працоўных.

Пашохова працуюць акадэмічныя тэатры, такія, як тэатр драмы імя Пушкіна або тэатр оперы і балета імя Кірава, вырасталі і заваявалі ўсеагульнае прызнанне і любоў маладыя — тэатр імя Ленінскага камсамола, ТЮГ, зялякавыя...

Побач з заслужаным майстрамі сцэны Граноўскай, Скарабатаравым, Чаркасамым, Сіманавым расце змена, новыя лаўрэаты Сталінскіх праміі Радаёнава, Сяргееў, Чэснакоў, Гай.

Паглыбляецца майстэрства маладых тэатраў. Ражысерам Ленінградскага Новага тэатра Акімавым асяцяўлена ўпершыню ў гісторыі рускага тэатра пастаўка п'есы Салтыкова-Шчыдрына «Пені». Ражысёр Абласнога тэатра Гур'ява са сваім калектывам працаваў пры ўдзеле аўтара рамана і паставіў ініцыятыўную «Сына рыбака» Вілія Лаціса, якая за адзін сезон з поспехам праішла больш 100 разоў.

Шматграннасць інтарэсаў савецкага чалавека, умовы ўсебаковага развіцця асобы пры сацыялізме даюць магчымасць для высокага росту самадзейнага мастацтва.

Наватар і рэдыялізіатар Кіраўскага завода Зайчанка, які ўсё свае вынаходствы прысвячае барацьбе за мір, піша вершы. Заслужаны ўрач рэспублікі, узнагароджаны ў дзень 70-годдзя орданам Леніна, дацэнт Бекенская многа год іграе на клубнай сцэне. Яна стварыла галерэю цікавых вобразцаў у п'есах Астроўскага, Горкага, Карнейчука, Сіманова.

Прафесар Аўтухоў, які ў юнацтве працаваў на будаўніцтве першага ленінградскага Дома культуры — Выбарскага, дзпер з некалькімі сваімі студэнтамі з'яўляецца старым і актыўнейшым удзельнікам сімфанічнага аркестра тэта-га-ж Дома культуры. І выступленні аркестра заўбеды адначаны высокім майстэрствам выканання.

Многіх самадзейных актараў рабочая жартоўна называюць «народныя артысты Выбарскага старога». Роботнік навукова-даследчага інстытута Валіскага, механік Кудрашоў, чарчэжнік Палікоў, партыз цеха Гутарава разам з калектывам ажыццяўляюць пастаўкі п'ес Лоне да Вега, Горкага, Астроўскага, сучасных драматургаў.

Штогод мы бачым устаўкі новых работ ленінградскіх мастакоў, наладжваюцца кінафестывалы, адкрываюцца ў Эрмітажы новыя залы мастацтва краін народнай дэмакратыі. У горадзе пастаянна бываюць у гасцях артысты, вучоныя, стэханаўцы,

пісьменнікі брацкіх рэспублік і краін народнай дэмакратыі, дэлегацыі барацьбітоў за мір...

Непазванальна вырасла рабочая Выбарскага старанна.

Увоўзем у завод імя Сталіна — радыёму айчынага турбабудуінцтва. Адзін велізарны паратурбінны дзх уяўляе сабой цэлы горад з вуліцамі, плошчамі і чыгункамі. Людзі працуюць з натхненнем, іх рухі такія дакладныя і адрацаваныя, што проста любата. І рэдка лачуеш у гэтым і другіх цэхах завода лічбу выканання норм менш чым на 150—180 працэнтаў.

Стварэнне нябачанай звымагутнай «турбіны міру» на заводзе імя Сталіна сведчыць аб вялікай перамозе савецкіх турбабудуінцаў. Завод імя Свердлова выпускае станкі, якія ажыццяўляюць работу трохмернага фрезавання; завод аўтаматаў — такарна-рэвалверныя аўтаматы для апрацоўкі дэталей з прутка да 25 мм у дыяметры. За год ленінградцам выпушчана і асвоена 50 новых высава-прадукцыйных тыпаў і марак машын, механізмаў і прыбораў, якія забяспечваюць далейшы тэхнічны прагрэс народнай гаспадары краіны.

Дацэнт Інстытута савецкага ганілю імя Энгельса Давілаў і інжынер Гарохаў сканструявалі бактарыяцыйныя лямпы, якія ачышчаюць паветра ад мікробаў і павышаюць тэрмін захавання харчовых прадуктаў да 10 сутак. Гэтае новаўвядзенне даць мільённую эканомію харчовай прамысловасці.

Новая прагрэсіўная тэхналогія вытворчых працэў механізацыі, політэхнічнае навучанне, работа комплексных бригад работнікаў прамысловасці і вучоных усё больш сцрадаць мяжу паміж працай разумовай і фізічнай.

У электратэхнічным інстытуце імя Ульянава (Леніна) многія навуковыя работнікі абаранілі кандыдацкія і доктарскія дысертацыі на аснове багатага вопыту садружства з наватарамі.

Кожны дзень мы прысутнічам пры нараджэнні новага: нядаўна вышла ў свет першая кніга першага чукчоцкага пісьменніка Рымтху — камсамоля-студэнта Ленінградскага інстытута народаў шэўчані; заканчвае кансерваторыю карокека дзючына, кампазітар Мук Дан Ок.

Адна з прыгажэйных вуліц горада — гэта праспект Сталіна. На праспекце размешчаны многія навучальныя ўстановы. Тут у 80 — 90 гадах працавалі першыя марксісцкія гурткі групы «Вызваленне працы», тут бывалі Ленін, Круцкая, Зямлячка, выкладаў Мендзельеў, працаваў вынаходца сінтэтычнага каучука Лебедзеў, працуе над праблемамі стварэння і выкарыстання каларовага шкла акадэмік Качалаў. Тут таксама ажыццяўляецца творчае садружства вучоных з работнікамі вытворчасці.

Партыя і ўрад штогодэнна клопаюцца аб здароўі працоўных.

Ленінград сёння — гэта прыморскі горад, які залячыў раны вайны, але не зачыў аб капіталістычным акружэнні, пільны, шпучы, які з усёй творчай сілай дамагае краіне павялічваць культурныя і матэрыяльныя каштоўнасці, ствараць высокую тэхніку.

Разам з усім міганатэнацыянальным Савецкім Саюзам Ленінград пад кіраўніцтвам ленінска-сталінскага ЦК ідзе наперад да камунізма.

г. Ленінград.

Адкрыццё помніка Ф. Э. Дзержынскаму

17 мая ў раённым цэнтры Івянец Баранавіцкай вобласці адкрыты помнік выдатнаму дзеячу Камуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы Ф. Э. Дзержынскаму. Тут, недалёка ад Івянца, на хутары Дзержынава, нарадзіўся і правёў свае дзіцячыя гады Фелікс Эдмундавіч.

На мітынг прысутнічала больш 5 тысяч чалавек — рабочыя, служачыя, калгасніцаў.

Мітынг адкрыў сакратар райкома КПБ тав. Болазеў, выступілі сакратар абкома партыі тав. Ажгірэй, калгаснік Іван Трубіш і сакратар райкома камсамола тав. Асмалоўская.

Помнік уяўляе сабой бронзавы бюст Ф. Э. Дзержынскага, устаноўлены на пастамеце. Аўтар помніка — народны мастак БССР З. Азгур. На пастамеце надпіс:

Дзержынскі Ф. Э.
1877—1926.

На адымку помнік Ф. Э. Дзержынскаму ў Івянцы.

Фота І. Салавейчыка.

Росквіт венгерскай кінематаграфіі Кампазіцыя мастацкага твора

Трэці кінафестываль венгерскіх фільмаў, які праходзіць у гэтыя дні, з'яўляецца сведчаннем непарукальнай брацкай дружбы паміж венгерскім і савецкім народам, яркім сведчаннем росту іх культурных сувязей. Маладая кінематаграфія Народнай Венгрыі дамаглася перада савецкім глядачом свае дасягненні, якіх яна дамагалася за вельмі кароткі гістарычны перыяд.

Першыя спробы стварэння нацыянальнай венгерскай кінематаграфіі адносяцца да 1918—20 гг. Аднак фільмы тых часоў былі вельмі нізкай якасці, і вытворчасць мела самазатны характар. З'яўленне на экраны Венгрыі ўласных фільмаў было вельмі рэдкай падзеяй.

Толькі пасля таго, як Савецкая Армія вызваліла Венгрыю ад фашысцкай няволі, кінематаграфія свабоднай рэспублікі атрымала магчымасць для бурнага росту.

У 1948 годзе была нацыяналізавана кінапрамысловасць. Гэта ліквідавала тэбу ўсёлякім прорукам рэакцыйнай настроенай часткі кінарэжысёраў. Усе лепшыя, перадавыя дзеянні кіно, а за імі і моладзь смела сталі на шлях стварэння сацыялістычнага кінематаграфічнага мастацтва, адлюстравана ва ўсіх яго жанрах жыцця і барацьбы народа за пабудову новай, дэмакратычнай Венгрыі.

На экран шырока выходзіць бялы і дзеясны кінажанр — дакументальнае кіно. Такія фільмы і нарысы, як «Брыгада», «Наватары», «Шахцёр», «Стаханаўцы чыгуначнага транспарту», «Бабоўна», «Хартавальнік» і іншыя, сталі гістарычнымі дакументамі аб баявых працоўных справах на рошчых участках будаўніцтва. Вялікай школай для венгерскіх кінарэжысёраў з'явілася і дэсане супрацоўніцтва з майстэрствам савецкага кіно ў працэсе сумеснай работы над фільмамі «Дэмакратычная Венгрыя» і «Юнацтва свету».

Першым вялікім мастацкім, сапраўды нацыянальным фільмам быў фільм «Пад зямлёй» (рэжысёр Фрыдзш Бан) паводле рамана пісьменніка Пала Сабо, удастоены на Міжнародным фестывалі ў 1949 г. прэміі працы.

«Пад зямлёй» — фільм аб барацьбе венгерскай боднаты за зямлю, за лепшае жыццё. Цікавым фактам, які характарызуе рост новых мастацкіх кадраў, з'яўляецца тое, што ў гэтым фільме ў цэнтральнай ролі селяніна Гозы ўдала дэбютаваў былы батрак Адам Сірталі.

На экраны выходзіць камедыя «Яніка» і «Мінка — арыстакрат», напісаныя старэйшым режысёрам Мартонам Келці, у якіх крытыкуецца буржуазны перажыты ў ідэалогіі і ў пошце людзей. Венгерскай жанчыне, якая шукае сваёй дарогі, пачасці ў жыцці, прысвечаны фільм Імрэ Енаі «Жанчына навіроўваецца ў дарогі». Вобраз Іоны — жонкі інжынера Калмана Банга — паказаны ў гэтым фільме праўдзіва і пераканана.

Кадр з кінафільма «Венгерскія мелодыі».

ТРЫБУНА ПІСЬМЕННІКА

Майстэрства паэта і майстэрства крытыка

У пачатку года на кніжных паліцах з'явілася новая кніга па літаратуразнаўстве — манаграфічная праца М. Бартока аб творчасці Паэты Глебкі. Выкладчыкі літаратуры, студэнты, вучні старэйшых класаў, вядома, звернуцца да яе, каб лепш вывучыць творчасць паэта.

Як жа кніга апраўдае іх надзеі? Што цікавага чытач у ёй знайдзе?

Добра, што крытык вядзе разгляд творчасці паэта ў цеснай сувязі з жыццём, з агульным працэсам росту ўсёй нашай савецкай літаратуры, з гістарычнымі падзеямі. Крытык расказвае, як пад уплывам нашай рэвалюцыйна-рабоча-сялянскай творчасці Глебкі, вылацае ўласнае паэту — філасофскае, накіраванае, аратарскае пафаснае, выразнае слова. На раздзек канкрэтных прыкладаў паказана, як паэт удава выкарыстоўвае для ўзбагачэння сваёй паэзіі фальклорныя крыніцы. Добра расказана пра грамадскую дзейнасць Глебкі.

Але ж нельга забываць, што крытык мае справу з мастацкай літаратурай, а не спецыфікай і павінне раскрыць гэтую спецыфіку, паказаць, як пісьменнік пры дапамозе мовы, вобразаў, кампазіцыі, сюжэта раскрывае ідэю сваёй твораў, стварае тыпы і характары, адлюстроўвае тыповыя ў жыцці і сацыяльнае выхаванне ў нашых людзей лепшых якасцей.

Карацей кажучы, крытык павінен гаварыць аб майстэрстве пісьменніка, раскрываць, паказваць гэтае майстэрства. У сувязі з гэтым з усёй вастрэйшай па-

да — аб творчасці Глебкі. Недахопы гэтай кнігі тамачацца ў першым раздзеле, што аўтар яе, крытык М. Барток, не паклапаціўся ясна дасяць кожную думку, кожнае сцвержэнне. Таму па ўсёй кнізе кідаюцца ў вочы непарадунанні, бездаказныя довады і надуманыя неабгрунтаваныя, проста непісьменныя вывады.

Аб майстэрстве Глебкі аўтар манаграфіі гаворыць многа, імгалоўна. Але гэтая размова аўна няўдалая. У манаграфіі вельмі многа перагана і нецкавага.

Вось аўтар разглядае першы перыяд творчасці Глебкі. З манерай архіўнага летапісца крытык занатоўвае кожную драбніцу жыцця Глебкі-юнака. Кожны яго вучнёўскі радок разглядаецца як уклад у літаратурную спадчыну. Чытач можа даведацца, што апрачэ ў дэкадэнта Глебкі першыя нявольныя крокі ў вершах складаны, і што гэтыя вершы яшчэ нідзе не друкаваліся, і што пасля школы будучы паэт «спраўце некаторы час дома на саёй гаспадарцы (быццам у хлапчука была свая гаспадарка!)». Можна даведацца таксама, што юнак пісаў п'есу «Згасненні надзеі», у цэнтры якой стаяла тема напачатка каханання, што «у вобразным мысленні паэта ўзнікаюць разгортнуты паралелі» (?), што пасля, калі аўтару верна было ўжо каля дваццаці год, яны былі падпісаны: «шпюнер Глебкі».

«У лепшых вершах паэта, — гаворыць крытык, — рацыяналістычны элемент не выступае непасрэдна як самацэла, а вылучаецца праз цэлы сістэму адчуванняў, вобразаў, саргаванца набурна выразным стрыманым унутраным пацудзіем». Праўда, дасягнуць высокай ступені адзінаства рацыяналістычнага і адчуванняга аўтару не заўбоды ўдаецца» (стар. 15).

Вось перад намі манаграфічная пра-

ца, аб'яднанне, па сутнасці, з'яўляецца цэнтраваным шпіёса-дыверсійнай дзейнасці. Ворагі ставілі сваёй мэтай пакінуць рэспубліку без «чорнага золата». Адна з прадастаўнікоў таварыства цынічна называе Венгрыю амерыканскай далоні, калоніялі пах зямлёй.

Карціна адлюстроўвае палымны патрыятызм верных сэнноў дэмакратычнай Венгрыі, якія выкрываюць дражніцкія планы айчынных і зааіныскіх шкіднікаў. У фільме ярка паказана барацьба венгерскіх працоўных за ахову нацыянальных багаціц краіны. На фоне гэтай барацьбы пераканальна паказана дружба венгерскага і савецкага народаў.

Фільм «Заходняя зона» прысвечаны выкрыццю агідных метадаў напальшчыцкай вайны, якія імкнуцца нанесці шкоду народнай рэспубліцы.

У асобе прафесара Акіша — чалавека старога складу — аўтары зделалі паказачь суллежана патрыяты, якога правакацыйна заманілі ў заходнюю зону Берліна. Але ён не зраджылае сваёй Радзіме, вырываецца з палону і вяртаецца ў Венгрыю, каб і далей быць у рыхах свабодных будаўнікоў сацыялістычнага грамадства.

На экраны Савецкага Саюза ў дні фестывалю выйшлі два новыя фільмы: «Бура» і «Выпадак на кірмашы».

«Бура» (сцэнарый Эрне Урбана, пастаўка Залтана Фабры) — гераічная аповесць аб самааданасці венгерскага сялянства, якое, не шпакуючы сіл, перабудоўвае сельскую гаспадарку на сацыялістычны лад.

Вясёлая камедыя «Выпадак на кірмашы» (сцэнарый Д. Сінгэра, пастаўка Калмана Надшдзі і Ласло Раноці) і сацыяльных тонах малюе старою Венгрыю з яе памешчыцкім самаўрастанам і прагнай неахвотнасцю эксплуатацыйна і іх прасуджываў.

Аўтарам у гэтым фільме ўдалося стварыць яркія вобразы і, у першую чаргу, вобраз народнага героя-медыцы Маці Лудыша. Цікава ў сатырычным плане пададзены вобраз памешчыка-самадурна Даброта.

Фільмы венгерскай кінематаграфіі сведчаць аб тым, што венгерскі народ багаты таленавітымі артыстамі і режысёрамі, якія зольны ствараць высокакачэсныя карціны.

Майстэрству ствараць фільмы венгерскія режысёры і акторы вучацца ў дзячоў савецкага кінематаграфічнага мастацтва. Аб гэтым пераканальна расказваў у друку вядомы кінарэжысёр Фелікс Марышыш: «Сапраўдную кінашколу, якую я дарэмна шукаў пры режыме Хорці, я знайшоў толькі пасля вызвалення краіны».

Цяжка перадаць, якое зрабілі на мяне ўражанне першыя савецкія фільмы, якія ставіліся ў Венгрыі. Перад мной адкрыліся новыя, да гэтага часу невядомыя перспектывы... І зразумеў, што няма нічога вышэй і цудоўней, як служыць працоўнаму народу, выхоўваць яго. Я адчуў, што кінематаграфія нашай вызваленай краіны павінна ісці толькі па гэтым шляху».

І венгерская кінематаграфія сапраўды ідзе па гэтым шляху. Галоўны кірунак кінематаграфіі Венгрыі — адлюстраванне падзей сучаснасці. Цэнтральнае месца ў фільмах занялі новыя героі — простыя людзі, творцы ўсенародных скарбаў, людзі свабоднай і шчаслівай працы.

Паказаем жа брацкай венгерскай кінематаграфіі новых творчых удач і поспехаў.

М. БЛІСЦІНАУ.

Пэласнасць мастацкага твора ствараецца, галоўным чынам, кампазіцыйнай, ад яе залежыць поўнаценнасць жыцця і завершанасць вобраза ў карціне. Есць улада кампазіцыі — ёсць і твор, ёсць і мастак.

Гэта добра разумеіі вяселі мастацтва. Крамской, напрыклад, пісаў, што «кампазіцыя нельга навучыцца да таго часу, пакуль мастак не навучыцца назіраць і сам заўважаць цікавае і важнае. З гэтага толькі моманту пачынаецца для яго магчымасць паказаць заўважанага да сутнасці, і калі ён зразумее, дзе узел ідэі, таму яму застаецца фармуляваць, і кампазіцыя з'яўляецца сама сабой, фатальна і непарабжа іменна такою, а не іншаю».

Шытанне аб ролі кампазіцыі набывае асабліва важнае значэнне тады, калі мы разглядаем мастацкі твор, як артычнае цэлае. Ва ўсіх вялікіх майстэрстваў мастыроўка кампазіцыі вызначаецца характарам і дэянем герояў.

У якасці прыкладу возьмем карціну «На старым Уральскім заводзе» мастака Б. Іагансана.

Чым дасягнуў аўтар удачы свайго твора? Перш за ўсё дакладнай, да канца прадуманай кампазіцыяй. Яна нарадзілася ў выніку вывучэння жыцця, у часе яго наездзі ў Свядлоўск. Аглядаючы горад, ён звярнуў увагу на невысокі, прыземісты будынак, які выглядаў рэзкім кантрастам у параўнанні з гіганцкім сацыялістычным індустрыялі. Гэта была старая пабудова завода Дзямідова. Тогутыя сценны будынак навеялі мастаку жудасныя драмы, якія абываліся тут пры царскім режыме. Ва ўздуванні паўстала карціна, якая адлюстравала зару рускага рэвалюцыйнага руху. Яна ўяўляла сабой толькі адзін твор, ідэю, якую патрэбна было аформіць кампазіцыйна. Аўтар, выходзячы з вывучэння жыцця, зделал перадаць псіхалагічна барацьбу двух воражых сіл — эксплуатацыйна і эксплуатаемага, зделал стварыць станаўчы вобраз рабочага, які пачынае разумець і абараняць свае класавыя інтарэсы.

Добрая задума была ўвасоблена ў адзінадушную моцную жыццявую форму, і карціна па праву ўвайшла ў залаты фонд савецкага выяўленчага мастацтва.

Сярод карцін беларускіх мастакоў ёсць многія прыклады, дзе кампазіцыйная завязка вынікае з глыбокай задумкі аўтара. Мастак А. Шыбінь у закончыў індэяна вылікае палатно на гісторыка-рэвалюцыйную тэму «Есць такая партыя». Тэма патрабавала ад аўтара паказаць вобразы вялікіх праўдзіроў — В. І. Леніна і І. В. Сталіна. Складанасць арыгнальнага, свосасаблівага вырашэння тэмы заключалася яшчэ і ў тым, што аб гэтых падзеях, як вядома, савецкімі мастакамі за апошнія гады напісаны рад карцін. Трэба было не паўтарацца, знайсці свой уласны падыход да тэмы, вырашыць яе па-новому, напэўна трына свосасабліва. А. Шыбінь ўдалося стварыць арыгнальную кампазіцыю, якая дасканала раскрывае складаную тэму.

Галоўная удача — цэнтральны вобраз кампазіцыі, фігура В. І. Леніна. Фігура падзяляе палатно на дзве часткі: справа — разгубленыя ярыя праціўнікі Леніна, злева — яго адзінадумцы, цвёрдыя левіцы, якія падтрымліваюць свайго вялікага праўдзіра і гатовыя ісці за ім да пераможнага канца. Дзякуючы якому разамшчонку асноўных вобразаў, іх мастыроўка цалкам апраўдана, і глядач без дзяжасці, без асаблівага напружання ўсё-

аўтар развівае некаторыя пытанні эстэтыкі савецкай літаратуры, надзячы важныя для перыяду станаўлення сацыялістычнага рэалізму». Крытык канстатуе, што малады паэт у гэтым вершы на ўсё пытанні адказвае «ў асноўным правільна, у духу матэрыялістычнай эстэтыкі».

М. Барток разважае так: «Вось стаіць мудры, адумлены калеі, які глыбока ўрос у зямлю, што ўскорміла яго, а лісты свае каляе зноў вяртае зямлі. Паэт нібы азіваецца ў думках з гэтым калеям, захапляецца яго велічыннай сілай». Але звернемся да самога верша «Калеі завяў».

Калеі завяў дзі стаіць у радзудмі, Галаву апунцішны на дол: Паліцаі лісты, быццам думы, Паліцаі зямлі на прыпол.

Я і сам прычына пад калеям: Паліцаі залатым-бы лісцём. Ды ўпасіі дэлека з накланам Перад новай красой і жыццём.

Я іду, а лісты адлітаюць, І чамусьці хмурныя мой твар: Заліца-б сэрца аддаў развітанню — У няведаным шмат хараста.

Лік-бы ні быў мастацкі туст чытача, але ён не згодзіцца з крытыкам і не ўбачыць у гэтым звышшым, апунцішным на дол галаву калеі ні мудрасці, ні матунасці. Сцверджанне ж аўтара манаграфіі, што паэт вырашае ў гэтым вершы важнейшыя пытанні матэрыялістычнай эстэтыкі, проста смешныя. Паліцаі адмершым, нажаўдэшным лісцем на дол, упасці з накланам перад новым жыццём — гэтыя думкі ніяк не з'яўляюцца выяўленнем духу матэрыялістычнай эстэтыкі.

Увогуле ў довазе няма запінасці. Яе няма тым больш, што ніка вершаў «Агні сувету», у якой, як сцвярджае, меў месца адыход паэта ад тэм сучаснасці, напісана ў 1928 г., а «Калеі завяў», дзе М. Барток быццам станаўленне на правільны шлях, напісаны на два гады раней — у 1926 г.

Характэрна, што ва ўсёй манаграфіі выказаныя паэтам дэбно вядомыя жаццёвыя ісціны разглядаюцца злёду не як са-

дамае сутнасць тата, што адлюстравана ў карціне. Вядома, у карціне яшчэ не ўсё да канца знойдзена, але кампазіцыя твора ўдалася А. Шыбінь.

Выразную кампазіцыю зделал стварыць мастак М. Кліёніскі ў сваёй невялікай карціне «Жадаючы годзе». Карціна напісана простымі сродкамі, без зненіх эфектаў. Вось яе аэмет.

...У звычайную сялянскую хату зайшоў пагасціць В. І. Ленін. За дружным сталом, на якім стаіць простая сялянская ежа, сядзіць Іаўля. Ён нешта расказвае ўсхваляваным і пчаслівым гаспадарам. Малады мастак зделал паказачь у гэтым невялікім эпізодзе важнасць, значнасць падзеі, паказачь узаемаузв'яз асоб, знайсці ў звычайным характэрнае.

Разшнне праблемы майстэрства, закончанасці мастацкага твора ў цэлым і ў дэталях у аўтара «Жадаючы годзе» стаіць на першым плане.

Наш глядач станаўча ацаніў карціну мастака В. Волкава «Вузаводы». Галоўны пэпех і гэтага твора ў прадуманай кампазіцыі. У гэтым мы пераканавася, калі ўважліва разглядаем палатно, змеег якога вельмі прости.

...У невялікім пакоі, за круглым сталом, сабраліся таварышы-студэнты — пэсць юнакоў і дзяўчат. Адзін з іх чытае кнігу, акцэнтуючы жэстам правай рукі важныя месцы. Маржучы на тэму, з якой увагай прысутныя слухаюць таварыша, можна здагадацца, што чытаецца цікавая для ўсіх кніга. Кожны з пасці па-своёму слухае і па-своёму рэагуе на чытаемае. Перад намі сапраўды дружны калектыв узаўдзіў. Аўтар уважліва і з адказнасцю падыйшоў да вырашэння кожнай фігуры і надзяўлі кожны персанаж індывідуальнымі, толькі яму аднаму ўласцівымі рысамі. Таму карціна ўспрымаецца як праўдзівы кавалак нашай савецкай рэчаіснасці.

В. Волкаў прадуе ў сваім стылі: ён уваўнена перадае матэрыяльнасць прадметнага свету, імкнецца да закончанасці паказу, чаго нехапае яшчэ многім нашым мастакам.

Залог поспеху мастацкага твора, як было адзначана вышэй, у многім залежыць ад кампазіцыі. Тым больш гэта стасуецца да складаных імагінатывных тэматых твораў, якія маюць вялікае пазнавальнае значэнне.

Добра развіты сюжэтна-кампазіцыйны пачаткі мы бачым таксама ў карцінах мастакоў А. Сузахарова «За родную Беларусь», Я. Зайцава «Сталі насмерць», А. Ткачова «На кніжку», В. Ціркві «Нескаронны», у скульптурах А. Глебава «Шырокія гарызонты», С. Селіханова «Вызваленні» і ў радзе іншых работ.

Многія мастакі часта бяруць толькі фармальнасць кампазіцыі — імяненне зусім заканамерна пры стварэнні тэматых карцін — але забываюць, што яна патрабуе свядомага валодання ўсімі яе элементамі — партрэтам, пейзажам, нацюрмортам, каларытам, асвятленнем і перспектывай.

На рэспубліканскіх мастацкіх выстаўках у Мінску экспануюцца доволі многа карцін, у якіх узнікаюць значныя тэмы. Шмат у іх ёсць станаўчага. Але шмат ёсць і неадохаш, якія, як правіла, тлумачацца няўдалай кампазіцыяй. У творах многія персанажы яўна паіруюць. Яны не звязаны паміж сабой якім-небудзь дэянем, глядаць большай часткай кудзісці за межы карціны, зрадуку на галоўнага героя.

Мастак В. Красоўскі ў карціне «Узна-

гароджанне герані» ўзімае вельмі агульную тэму. Але важнасць моманту ў карціне не адчуваецца. Расстаноўка герояў, іх рухі ў мнотым выяўленні. Іх можна размаісціць зусім па-іншаму, і ў карціне нічога ад гэтага не зменіцца. Вось гэтая выпадковасць і перашкаджае зображэнню раскрыццю тэмы. У карціне няма ні аднаго твара, які поўнасцю гдаўдзі-бы ўласцівы і адметны рысы герояў калгасных палёў — уздальніка палёў... Людзі на карціне забавулены характэрнымі, яны нічога не выражаюць, нічым не нахціныя, яны бізакія і выпадковыя.

Кампазіцыйная мастыроўка галоўных і другарудных персанажаў у многіх карцінах вельмі паясана, а характары — вынадовыя і бедныя, яны часам выглядаюць як сурзальнікі, а не як удзельнікі падзеі.

Такі папрок не без падставы можна кінуць мастаку Л. Рэну — аўтару карціны «Жытныя людзі калгаса імя Молатава». Ці можна ў карціне зразумець пад тварах герояў, што яны думваюць, адчуваюць і перажываюць? Не. Гэта твары статыстаў. У карціне адсутнічае кампазіцыйная завязка. Адно дэяненне не вынікае з другога. Усе персанажы не звязаны паміж сабой ні аддумай, ні ў фармальна-тэхнічных адносінах. Яны статычныя, не дзейсныя, яны проста паіруюць. Няка растлумачыць, якую кампазіцыйную нагрукую янае кожны з самі персанажы карціны і што ёсць яны робяць. Слухаюць. Каго? Яны-ж глядзяць кудзісці, нават не на гледача, не адзін на другога і не на прамоўцу. Выраз твараў персанажаў абсалютна незразумелы.

Л. Рэн хацел паказаць веліч простых савецкіх людзей. Але мастак настолькі спраціў іх характэрнымі, што прастата персанажаў і прымітывнасць. Ад палатна павінае абываюнасцю аўтара да вобраза, да тыпаў і характараў нашых калгаснікаў — героў высокіх ураджаў».

У адносінах майстэрства паказальна карціна украінекага мастака С. Грыгор'ева «Прыём у камсамол», дзе мастак дамогся глыбокага раскрыццю тэмы. Гэтая глыбін дэяноўка, галоўным чынам, чоткая і ясна кампазіцыйна. Усе фігуры звязаны адзіным моцным сюжэтным вузлом; яны садзейнічаюць выяўленню асноўнага вобраза — вобраза дзвучыны, якую прымаюць у камсамол. Мастак зделал паказачь важнасць моманту, урачыстае падзеі, якая запамінацца на ўсё жыццё.

Вось гэтая ўмення раскрываць, убагачаць сюжэт кожнай часткай і дэталю кампазіцыі нестае ажраа Л. Рэну ў яго творах.

Уданы ў кампазіцыі можна дасягнуць толькі тады, калі мастак ужо навучыўся назіраць і заўважае галоўнае ў жыцці. Для гэтага патрэбна ўсёмна развіццё такіх якасці, як здольнасць мастацкага прадабачэння, разуменне таго, што адбываецца, умненне знаходзіць мастацкую праўду. Тады і кампазіцыя будзе паказана самім жыццём. У сваю чаргу трэба асперагата і натуралізма, творчэтыі якога выходзіць з памылковага погляду, нібыта мастаку няма для чаго правадзіць над кампазіцыяй, таму што само жыццё дае яму яе ў гэтым выглядзе. Такі погляд на кампазіцыю азначае не што іншае, як адмаўленне ад абавязвання і тыпізацыі, што вядзе да скажэння рэчаіснасці.

І. ЭЛЕНТУХ.

мастойнае адкрыццё ім гэтых ісцін. Таму крытык захапляецца, што «малады паэт Пётр Глебка ў адным са сваіх ранніх вершаў выказае свой погляд на гістарычны працэс, які выяўляецца яму, як няспынны рух уперад» (стар. 13), што ў вершах «Агні сувету» паэт «у плане агульных разважанняў... уяўляе тут свай разуменне гістарычнага працэсу як адвечнай барацьбы прагрэсіўнага і рэакцыйнага пачаткаў» (стар. 22). «Чалавечая дружба, свядражае паэт сваім творам, не ёсць нешта бізакіянае, абстрактна-этычнае» (стар. 62).

Паказачь вучобу пісьменніка на лепшых прыкладах рускай класічнай літаратуры, дабрачотны вынік гэтай вучобы, прасачыць праўдзінае і развіццё прагрэсіўных тэндэнцый беларускай літаратуры — адказнае задача даследчыка літаратурнай творчасці. Але ліба-ж можна гэтую вучобу, праўдзінае традыцыйнае зводзіць да простага фармальнага надбавенства некаторых знешніх прыяў у творах розных пісьменнікаў? М. Барток, старанна вышукваючы гэтыя фармальнае надбавенства, стучна стварае ўражанне, што Глебка быццам праз усю творчасць альбо паўтарае другіх, альбо займаецца рэстаўрацыяй і перасадкай сваіх герояў і вобразаў у новыя ўмовы, у новыя творы. Глебка, напрыклад, гутарае аб ранній пэае Глебка «Матчыны казкі» і крытык напамінае, што ў М. Вагдановіча ёсць твор аб казачніках «Сон-трава». І пайшоў апісанае, як гэтая два творы пераключваюцца паміж сабой. Прычым, гэта зусім адвольнае разважэнне. Разбіраецца паэма «Арлянка». З чым-жа яе параўнаць? Канчатковы тэст паэмы менш падыходзіць для гэтага, і тады аўтар манаграфіі спецыяльна па чарнавым рупіліні. Адуць прыводзіцца радкі і выказанне, што ў іх «вар'іруецца на новым гістарычным матэрыяле і асноўная думка і ўрачысты апавесць вядомага купалаўскага верша «Маладая Беларусь» (стар. 38).

Пра паэму «Апошняя сустрэча» таворыцтва, што яе драматычны канфілікт «сам па сабе некалькі гадаўнае сюжэт п'есы К. Крапівы». Што дае гэтае распачытае

Б. БУР'ЯН

Песня каханню

Разгарнуўшы часопіс і сустрэўшы ў месце імя Янкі Брыля, чытачы абавязкова пацікавацца творам гэтага пісьменніка, бо ён амаль заўсёды прымушае нас пераключыць звычайнае на выключнае, адкрыта характэрнае і незвычайнае на імя рысы ў характэрах «людей». Яму ўласціва ўменне без дэкламацыі, без рыторыкі, без таннага ўпрыгожванняў апавядаць аб значных падзеях проста і вобразна. У лепшых апавяданнях Я. Брыля самы звычайны выпадак звычайнага да вялікіх абгульненняў. Творы яго вадыць да сабе тым, што яны з'явіліся ў выніку пэўнага асабнага рацыянальнага. Паэтычнага — не як аднаго вонкавага захвалення, а як звычайнага пісьменніка праз мастацкія вобразы даць чытачу магчымасць адчуць жыццёвую плынь, сэнс і законанярнасць яе развіцця.

Нагодзімся з тым, што знішчае «паэтычнага» ў апавяданні «Гала» — творы аб гэтым жа лёсе прастай жанчыны — мала. Затое самы дух твора, які прысвечаны ёй, паэтычны, бо мы ўспрымаем нешта большае за тое, аб чым гаворыцца.

Пісьменнік знаёміць нас з гераіняй, калі яна стаць ля акна ў хаце, і пакідае з ёй адзіна-на-адзіна, каб мы зразумелі, якое невычэрпанае гора напоўніла шчырае, чыстае жаночае сэрца.

Агарнулі Галя ўспаміны. І пісьменнік, перадаючы іх, апавядае пра мінулае так, нібы мы падслуховалі запэнятыя роздумі гераіні. Вось яна ўспамінае, як газам з сабробкамі ўпершыню ўбачыла Сярожа, і невяста стрываць добрай, вельгі ўсміхнуўся, бо разам з Галяй ім спадзяецца, што яна будзе шчаслівай, што каханне злучыць назаўсёды дзівачыну-прыгажуню з вясёлым юнаком. Было гэта да 1939 года, у адной з вёсак блізка Заходняй Беларусі — Гаросіцы, на нашай зямлі, але ў чужым, не нашым свеце, у свеце, дзе панавалі несправядлівыя сацыяльны адносіны. Там не судзіла было зблыта дзівочым марам. Комсамалец Сярожа Юрачка трапіў за краты, а яе, Галя, падлішываў хітры драпежнік — мясцовы кулачок, схіпнуў ён ў свае кішчоры, каб параніць яе душу, абразіць у ёй чалавечую годнасць. Мікола Хамёнак па-хамску, што называецца, «узвёў» Галя і прывёў у сваю хату, у якой яна стала звычайнай найміччай.

Жудасным было жыццё Галя на хамёнавым хутары. Чытаеш аб ім і робіцца страшна ад «дэскі» старога Хамёнака — Данькі з бяглой галавой, якая «нібы ўракла ў зімовую шапку». — аблезлы, раіны, калі вернецца старому, гарадскі парадзевай каўшак», страшна ад скваніцы яго жонкі — Галінай свякерухі. Горкаўскай нянавісцю да агіднага мінулага жыцця дыхае са старонак, якія ўваскрэсаюць стражніцкую працу свабоды эканамістаў. Пра гэта напісана настолькі прудзіва і гнейна, што выклікае ў чытачоў гарачую нянавісць да капіталістычнага свету, дзе чалавек чалавеку воўк.

У другі раз Галя сустрэлася з Сярожай на прадвесні 1944 года. У хату Хамёнака тады завіталі партызаны. Мікола, прыкідваючыся хворым, адлучыў вялікую бараду, заўз і паспеў, — зрабіў усё, каб тэсці жыць у міры з «новымі гаспадарамі» і не дэмаганіць тым, хто змагаецца супраць захопнікаў. Партызаны прымушлі яго падняцца з пасцелі. Хамёнак паспрабаваў, каб Галя прынесла валежкі. «... Яна ўзяла з печы валежкі і панесла іх перад сабой, каб хоць тэтак, хоць трэшкі даўжэй не паказваць людзям, ад каго яна зноў зацярэлася...

«Некалькі нагадвае»? Зашла гутарка аб вобразе Сямкі Батуна з паэмы «Дад Бяро-зю-ракой», і аўтар не забывае ўспомніць, што гэты вобраз нагадвае вобразнага з трагедыі Пушкіна (стар. 98). Нават вобраз метэаграфічнай бабы Тэкі з гэтай-жа паэмы нагадвае крытыку тым жанчына з баек Б. Крапівы (стар. 126). Які тып, з якіх баек — невядома. Працітана Барток у вершы «Гораду на Даніле» радкі: «Прыпасці ўспамі і шпін-бы, пакуль дазволіць берагі». Працітана і задумаўся: а дзе-ж яшчэ сказаў у гісторыі пра шпінце вадзі з ракі? І рантам прыгада-ла, што ў часы сімоў мінуўшчыны таку-ж мару меў ноўгарад-северскі князь Ігар Святаславіч, які заклікаў воінаў «націпаць шапюнам Дону».

Такі фармальны разгляд нічога агульнага не мае з сапраўднай літаратурна-навукай. Калі зыходзіць з прызнакаў фармальнага падобства, то можна бласпесна прыводзіць падобствы, усюды бачыць пераіманне аднаго паэта другім. Прыкладам таго, як наймеды разгляд не раскрывае значэння паэзіі Глебкі, можа быць аналіз творчасці паэта перыяду Вялікай Айчыннай вайны. Разгляд творчасці гэтага перыяду пачынаецца не з самага галоўнага — была гэта творчасць баявой зброй ці не была, а з агульных разважанняў аб тым, што ў творчасці паэта побач з лірычным вершам «аўдэцка сатырычны куплет, балада, сюжэтны верш, што творы паэта вызначаюць арганічна сувязно паміж формай і зместам. Але агульныя якасці формы верша не раскрыты аналізам зместу. На думку аўтара, паэт заклікае ў год вайны народ да мужнасці наступна чынам: «У яго лірыцы гэтага часу паўважліва элементы дыдактызма і ў сувязі з гэтым выступае характэрны імгненны зваротак — «мае сабры», «мой друг», «друза», «таварыш», «мой брат», «дзядзька», «дзядзька», «сустан», «васімі» (стар. 138). Наставіць палымнае заклікі да свяціцкай помсты ворагу на адзін узровень з дыдактызмам — гэта аўсім

— На, — сказала яна адно слова, якое задала вымавіць.

— Тады ён, Сярожа, сказаў:

— Добры вечар, Галя! І ты ад нас хавашся?»

І зноў пісьменнік робіць чытачоў сведкамі таго, як успамінае пра мінулае Галя, якая перажывае ўсё, што было: «Ах, ну, чаму ты, дурыца, тады не сказала яму: «Забары мяне, родны, адгэтуль!» Чаму не назвала яго тым імем, якое даражэй табе за ўсё на свеце імяны — Сярожа? Чаму?.. Таму, што і мову табе, і слёзы адняло ад жалю да сабе, ад сорама».

— Добры вечар, — сказала яна, апусцішы вочы».

Скончылася вайна. Мікола Хамёнак атрымаў па заслугах Галя працу ў калгасе, і яна, няма ей спакою, бо «трактар зноў гудзе, зноў над палымі колцамі, як хвалі на вялікім возеры, яго бацьрае грукатанне». І не ідзе да яе трактарыст Сярожа Юрачка. Спільна ў хаце Галіны дзеці, дзеці, якія маглі быць яго дзецьмі... Вальдзі-сэрца-жанчыны. Да самага світання не можа заснуць яна.

Гэта, як быццам, і ўсё, аб чым гаворыцца ў апавяданні. Але гэта толькі знешне. Прызнацца, мы даўно не чыталі такога непахіснага ў сваёй суровай прудзінасці і чыстага апавядання пра шчырае каханне дарослага чалавека. Працітана расказаў Я. Брыль аб складаных і цяжкіх перажываннях звычайнай жанчыны. Паэтычнасць гэтага твора значна большая, чым здаецца на першы погляд. Працітанаўшы яго, яшчэ раз пераконваемся, наколькі эканамістарскі свет воражы высакарочным чалавечым імкненнем. Імча раз бачыш, якое ўсемагутнае паучыць — каханне, калі яно шчырае і бескарыслівае, калі яно сапраўднае каханне. Апавяданне вучыць нас даніці і берагчы чыстату гэтага светлага паучыцца.

У канцы апавядання пісьменнік дае зразумець, што Галя накіне хамёнаў хутар, прыядзе бліжэй да калгаса, бліжэй да таго, хто не дае ёй спакою ні днём, ні ноччу. Мы верым, — каханне данаможа ёй перамагчы жаночае адзіноцтва і журбу. Ёе чакае шчасце.

Апавяданне напісана жыва, маляўніча, свежа. Лёгка ўявіць сабе тое, аб чым гаворыць пісьменнік. Нібы ты пачынаў з Галінай хаце, потым вышаў разам з ёй у палісаднік, пачуў незвычайнае грукатанне трактара і зноў вярнуўся ў хату. Больш таго, бачыш і тое, што ўзяла перад вачыма Галя, як успамінае аб мінулым. Цудоўна валодае Я. Брыль словам, калі яму трэба стварыць пэўны настрой. Пісьменнік, напрыклад, нібы мімаходзяць ваўважыць, што ў хаце тымі ўжо, мусіць, са тры маўчыць гадзіннік са змазанымі стрэлкамі. Над ім сядзіць Галя. Яна толькі што прышла з калгаснага поля. «У вухах нічога докат жваўкі, пасасоныя словы, абрылі песьні, смех, шум абжыжым і сёрбят іржышча...». І таму, што гадзіннік са сваім звычайным «цік-так» маўчыць, і мы пачынаем чуць тое, што яшчэ чуе Галя — няўмоўныя гукі дружнай вольнай працы.

Або яшчэ Сярожа Юрачка ўпершыню падыходзіць да Галя, каб станцаваць з ёй танец. І да чаго-ж добра падаў гэты Я. Брыль: «Юрачка страгануў галавой, устануўшы, як вышчучаны са жмені верабей, напярэў паварот на сваёй вышчучанай шапці і рухнуў у кут...!»

направільна, як недарэчна толькі словам «паэзія» вызначаць якіх да рэчыва дзеяння. Прытым, такіх звароткі ўласцівы Глебуку не толькі ў час вайны, іх у вялікай колькасці дае нам і даваенная творчасць паэта. Зваротак «мае сабры» гучыць як рафрэн імят разоў у паэме «У тым дні». Вось асобны прыклады з вершаў паэта даваеннага перыяду: «Вярніцеся, дадзі друг!» («Кара», 1933 г.), «Мужайце, таварыш мой!» («На вардзе», 1936 г.). У дыкце вершаў «Песні аб граніцы» (1937 г.) ужываецца зваротак «таварыш, будзь-жа піўны» і г. д.

У жорсткай, біялітнай барацьбе з лютым ворагам адстойвалі саветскія людзі сіраву міру ў дні Вялікай Айчыннай вайны. Непамярным гнявом да акупантаў і палымным заклікам да сваяцкай помсты ворагу прасякнуты вершы паэта гэтага перыяду. Крытык-жа, аналізуючы іх, не дае ўяўлення аб паэтычнай творчасці Глебкі ў дні вайны, як аб баявой зброі. Абмежаваныя некалькімі зусім прывільнымі зваўкамі аб характары Вялікай Айчыннай вайны, М. Барток не акцэнтуючы сваёй увагі на самым галоўным, не раскрывае, як вершы Глебкі садыейлікі барылі намага народа за свабоду і незалежнасць. «Размоўна інтанацыя, форма сабробскага звароту да чытача, вобраз людзі як сімвал мірнага жыцця і хатняга ўтулку, нетаропнасць, разважлівасць гутаркі ў кругу знаёмых і блізкіх, ліччарасць і чалавечнасць яе зместу — усё гэта выступае як кантраст у сапраўднай з гулам і грукатам вайны, сведчыць аб свабодзе гуманнай унутранай сутнасці саветскага чалавека, аб духоўным багаці і паэтычнасці яго натуре» (стар. 144—145). Выходзіць, людзька, размовы са знаёмым — сведчанне духоўнага багата саветскага чалавека. На самай-жа справе аснова гуманнасці саветскага чалавека заклічалася не ў тым, што ён перакоў грукаў вайны ўспамінаў пра людзьку, а ў тым, што ён абвітаўся знішчаў ворагаў і сваёй самаадданай барацьбой неў свабоду заняволеным народам. Аўтар-жа чамусьці аналізае разгляд вер-

З тавіх васьм трэпных дэталей, дакладных і свежых параўнанняў, з такой вольна сакавітай мовы, — з усёго ўдмулівага апавядання вынікала ўражанне аб мастацкай дасканаласці, якой мог-бы дасягнуць Я. Брыль у апавяданні «Галя», калі-б ён не прагледзеў некаторыя, часам істотныя дробязі.

Першае. Галя ўсім сэрцам цягнецца да Сяргея. Хлапец ён харошы, умелы працаўнік, адмысловы гарманіст, нарэшце, проста чалавек, варты, каб яго пакахала прыгожая дзівачына. І яго, у сваю чаргу, прывабіла Галя. Аднак пісьменнік не паказваў, за што-ж трапіў Сяргей у турму? Будзе крыўда, калі Я. Брыль зразумее гэтае пытанне, як звычайнае рэцэнзентае паказанне паказвае станоўчага героя ў рэвалюцыйнай барацьбе, сярод палчэнікаў, па падполлю і ўвесці ў твор эпізоды, звязаныя не з Галяй — галоўнай гераіняй, якой прысвечана апавяданне, а імяна з Сяргеем. Не! Тады, мусіць, трэба пісаць аповесць. Справа тут у іншым.

Пісьменнік павінен знайсці красамоўную дэталю, тонкі штырх, які-ж выразае прыадкрыў перад чытачамі сапраўднае аблічча гэтага хлапца, што дохдзіць з вёскі ў вёску над выгладам краўца і гарманіста. Тады і дзівачае імкненне да яго набудзе больш асэнсаваны характар, тады Галя будзе параўноўваць Хамёнака з Сяргеем не толькі агульнымі словамі: той пакахлівец і «спяваць, шкодны чалавек», гэты — адважны і шчыры. Тут апавяданню, трэба меркаваць, нехавае тако «чужосці», тако смелата і мастацкай апраўданага маза, які робіць выразнай усю карціну.

Далей. У канцы апавядання Галя вырашае вярнуцца да старошняй калгаса, каб ён зноў з яе брыдкае ёй прывітаў Хамёнака і перавёў з хутара ў вёску. Ён, старошня-калгаса, — «добра, разумны Іван Сцяпанавіч». І зноў хочацца спытацца ў аўтара — а ці не было-б карыснае паказанне гэтага Івана Сцяпанавіча, і паказанне недзе раей? Не трэба выводзіць яго ў асноўныя героі, але пажадана, каб аўтар крыху спыніў на ім увагу, ну, хопіць у тым месцы, дзе на вечарыню прыходзіць нейкі гарманіст, і ён бараў ў Сяргея гармонію, каб даць хлапцу патакаваць з Галяй. Што, калі-б гэтым чалавекам, зараз зусім выпадковым, быў Іван Сцяпанавіч? Можна яму, старошаму да Сяргея падполішчыку, якраз было неабходна сустрэцца тады з комсамольцам Юрачкам? Думаецца, і апавяданне стала-б больш насычаным дзеяннем. А Галя звартаўся-б да старошняй Івана Сцяпанавіча не толькі з-за яго пасадзі, але і таму, што ён — чалавек блізка да Сяргея па агульнай справе, па сумеснай барацьбе. Хамёнак-жа ў апавяданні быў-б проціпастаўлены жыўны вобраз моцных людзей, за якімі — будучыня.

І апошняе. Магчыма ўжо зусім «дробязь», аднак у добрым апавяданні і такіх дробязей не павінна быць. Нейкі дзіўна сустракаць у творы Я. Брыля традыцыйныя параўнанні накістаў параўнання пшанічнага поля з морам і гэту-ж пшаніцу праз некалькі радкоў змяняць «судану на тых, хто супраць мірнага жыцця», або вызначаць сонца словам «наўдзяроўнае».

Моцнае хваляванне і глыбокі роздум выклікае апавяданне «Галя». Калі Я. Брыль звернецца да яго лічце раз, «спрыдзе» па яго старонках сваім пером, гэтае паэтычнае апавяданне будзе бездакорным.

Совецкія навуковыя і культурныя ўстановы вядуць сістэматычны абмен кнігамі і напісамі з навуковымі ўстановамі Кітайскай Народнай Рэспублікі.

Многа літаратуры адраўляе і атрымлівае фундаментальныя бібліятэка грамадскіх навук Акадэміі навук СССР. У гэтым годзе атрымана ўжо больш трынаццаці тысяч кніг.

На адмыку: бібліограф Т. І. Волкава (справа) і навуковыя супрацоўнікі кітаўскага О. В. Марошына разбіраюць чарговую партыю кніг, якія атрымаць з Кітайскай Народнай Рэспублікі.

Фота В. Шароўскага. (Фотарэпартаж ТАСС.)

Летнія гастролі тэатраў

Беларускі дзяржаўны драматычны тэатр імя Янкі Купалы пачне ў ліпені паказ сваіх спектакляў у сталіцы Савецкай Украіны — Кіеве. У яго рэпертуары лепшыя творы саветскіх драматургаў і рускай класікі.

Упершыню на гастролі ў Расію на-Дану выедзе калектыў тэатра оперы і балета. Ён таксама наведае Смаленск.

Творчы калектыў тэатра імя Якуба Коласа ў летні сезон будзе працаваць на поўдні Украіны — у Нікалаеве і Адэсе.

Рускі драматычны тэатр БССР у чэрвені выедзе на гастролі ў Львоў, у жніўні — у Ленінград, а ўвосені — у Гомель.

Пасля заканчэння работы ў Гомелі тэатр імя ЛКСМБ будзе выступаць у Віцебск і Калінінградзе.

Са спектаклямі Пінскага абласнога тэатра, апрача Магілёва, знамяніца гледачы Бабруйска і Гомеля.

Калектыў Гродзенскага тэатра гэтымі днямі едзе на Украіну на ўвесь летні перыяд.

Тэатр лялек, перасоўны драматычны калектыў Бельдзяржэстрады і ансамбль аперэты будуць выступаць пераважна перад гледачымі абласных і раённых цэнтраў рэспублікі.

Мінск і абласныя цэнтры Савецкай Беларусі ўлетку наведае шмат гацей.

Жыхарам сталіцы пакажуць свае спектаклі Львоўскі ўкраінскі драматычны тэатр імя Занькавейскай і Растворскага тэатр музычнай камедыі.

У Гомелі, Віцебску, Брэсце, Бабруйску і іншых гарадах будуць выступаць Калінінградскі, Шчэрбакоўскі і Бранскі рускі драматычны тэатры, Закарпацкі, Валынскі і Ставіслаўскі ўкраінскія музычна-драматычныя тэатры.

Сябры

Антон БЯЛЕВІЧ. (Урывак з новай паэмы «Дубраўчане»)

Гаманілі хлапцы і дзівачы
Калы Зосінай хаты
Вечарамі:
— Ты ў які інстытут?
— А куды-ж, дарагая, сама ты?
— Дайце разам падумаць з вамі...

За слабіай гулі трактары.
Разам думалі думы сябры
Калы Зосінай хаты, ля ганку,
Аж да позыяй вачэрняй зары,
А бывала — да ранку.

А бывала ў клуб калякі Лявон —
Стаў комсоргам цяперака ён
У Дуброўцы.
А Міхаль? Не было тут яго многа дзён,
Хоць цягі ты яго на вярхоўцы.

Праз плячо ён начэпіў баян
І за вёску ў вачэрні туман...

Дзесяці годзіць ад нас па начах,
Птушакм грае.
Далібог дам яму страгача,
Нахай знае.

Мне вачэй не паказвае ён
І зрывае ў гуртках мне работу.
Эх, Міхале, Міхаль! Да чаго-ж ветрагон!
Адураўся, уцёк ад каго ты?

Ты-ж мне друг і сусед, Міхаль,
Колькі зім, колькі лет крок у крок
Топчым разам адны з табой сцежкі!
А напэвы зноў льюцца здаляк,
Як-бы з нейкай насмешкай.

Льюцца песні ў палі, плавальны...
Страў ля кузі яго вартамі:
— Хто тут ходзіць? Лявон, гэта ты?
Стань, паслухай, пюць вельмі лоўна...
Вышаў з вёскі Лявон, а жыты
Каласамі шумяць ля Дуброўкі.

Тут Міхаль аж да ранішніх зор
Перапёлкам іграе у жыце.
Вось і ён, а за ім — цэлы хор...
— Гляньце, хлапцы, дзівачы, глядзіце...
— Нехта ходзіць, лавіце!

— Калі ласка, не злуйся, Лявон,
Вінаваты Міхаль, гэта ён
Нас пакайкаў гармонікам з клуба...
— Прывітанне комсоргу й наклон,
Хіба ў нас тут не любяць?

Улавіўшы насмешлівы тон
У тых словах дружка-баяніста,
Усміхнуўся надобра Лявон,
Зацягнуў галасіста.

Падхалпілі запеві галасы,
Падхалпілі, паднялі пад зоры.
Пакайкаў песня ў ясы,
Па шырокім прасторы;

Па жытвёвых масівах пламя,
Шаваліла калосі...
А дзе Зося ў той вечар была?
А чаму не было з імі Зосі?

Зося чула спеў хлопцаў, дзівачы
І да іх яна йшла, і назад
Павярнула дамоў рантам Зося.
А чаму? А хто тут вінават?
А чаму гэта так адбылося?

А чаму запявае ў сон
Сёння вечар той зорны і ён
Побач з ёю над рэчкаю Шачай?
Навясёл ён дзівачыні відзён,
Міхальёву душу яна бачыць.

Іны раз больш раскрывае ў міг,
Чым за цэлыя зімы і леты.
Так і вечар раскрыві сэрцы іх,
Запаветныя думы і мэты...

Залатыя агні ў сінім палеце,
А на мосціку Зося,
Паірае на Шаху.
— Што з Лявонам, Міхале, збылося,
Ты Лявона не бачыў?..

Быў Міхаль, як гавораць, «пад мухай»;
Чарку ўзяў на вяселлі.
Перад Зосінай стаіць гэтым зухам,
Якым шосьці меле:

— А што ён мне такое?
Не няйка я пры ім.
Знашла сабе героі!
Быць хочаш толькі з ім?

Дзе двое — трэці лішні,
Гаворыць так народ.
Сястра ўжо замуж вышла,
А зўтра твой чарод.

Мы ўсюды будзем двое —
Навошта нам Лявон!
Знашла сабе героі!
Між намі лішні ён.

Цёбе адну кахаю,
Жыву табою я.
На ўсё туюкі махаю...
— Чакай, чакай, твая
Забыванная мара,
Мой ішчы будзе скара;
Лявон такі-ж таварыш,
Як ты, як я між вас.

Міхаль іграе вала,
Гаворыць Зосі ён:
— Лявона пакахла,
У памяці Лявон?

Пайду я адзінокі,
Саброў яма ў мяне...
— А Зося кажа: — У боці
Цябе, Міхаль, хіне.

— Расходзіцца дарогі,
Раздумваць з табой...
— Ідзі раўней, на ногі
Не лезь, дружок ты мой.

— Ад вас пайду ў артысты
Вось і ён, а за ім — цэлы хор...
— Гляньце, хлапцы, дзівачы, глядзіце...
— Нехта ходзіць, лавіце!

— Там буду граць на сцэне,
Не ўчуче здаляк.
— Ідзі ты лепш на сене
Прапсісы, Міхаль.

— Бывай, а я ў сталіну...
— І дзе ступіў ён крок...
— Ты-ж можаш паваліцца,
Руку дай, Міхаль.

— Дазволяе развітацца,
Чакае вас Лявон...
— Дык вось які ты цапа?
Ты проста — ветрагон!

Хваліцца яшчэ нечым,
Падумаеш — героі!..

А ён, угнушы пачыч,
Ішоў, шаптаў аб нечым,
І быў ён сам не свой...
Дык вось чаму той вечар
Здаецца нібы сон.

Доўга ў вечар той думала Зося
Пра дружка-баяніста:
Самалюбоўца ў душы завялося,
Галаву ён задзіраў носіць...
Як вышывае гірсу з калосаў,
Гаварыцца так вышывае чыста.
Прыпасочым, як кажуць, на скарце,
Бо цярпець нам такое ўжо годзе! —
Разважае задумліва Зося.
А Лявон дома думае, ходзіць:
— Што-ж у іх адбылося?

«некалькі нагадвае»? Зашла гутарка аб вобразе Сямкі Батуна з паэмы «Дад Бяро-зю-ракой», і аўтар не забывае ўспомніць, што гэты вобраз нагадвае вобразнага з трагедыі Пушкіна (стар. 98). Нават вобраз метэаграфічнай бабы Тэкі з гэтай-жа паэмы нагадвае крытыку тым жанчына з баек Б. Крапівы (стар. 126). Які тып, з якіх баек — невядома. Працітана Барток у вершы «Гораду на Даніле» радкі: «Прыпасці ўспамі і шпін-бы, пакуль дазволіць берагі». Працітана і задумаўся: а дзе-ж яшчэ сказаў у гісторыі пра шпінце вадзі з ракі? І рантам прыгада-ла, што ў часы сімоў мінуўшчыны таку-ж мару меў ноўгарад-северскі князь Ігар Святаславіч, які заклікаў воінаў «націпаць шапюнам Дону».

направільна, як недарэчна толькі словам «паэзія» вызначаць якіх да рэчыва дзеяння. Прытым, такіх звароткі ўласцівы Глебуку не толькі ў час вайны, іх у вялікай колькасці дае нам і даваенная творчасць паэта. Зваротак «мае сабры» гучыць як рафрэн імят разоў у паэме «У тым дні». Вось асобны прыклады з вершаў паэта даваеннага перыяду: «Вярніцеся, дадзі друг!» («Кара», 1933 г.), «Мужайце, таварыш мой!» («На вардзе», 1936 г.). У дыкце вершаў «Песні аб граніцы» (1937 г.) ужываецца зваротак «таварыш, будзь-жа піўны» і г. д.

направільна, як недарэчна толькі словам «паэзія» вызначаць якіх да рэчыва дзеяння. Прытым, такіх звароткі ўласцівы Глебуку не толькі ў час вайны, іх у вялікай колькасці дае нам і даваенная творчасць паэта. Зваротак «мае сабры» гучыць як рафрэн імят разоў у паэме «У тым дні». Вось асобны прыклады з вершаў паэта

Першая праграма

(Да адкрыцця летняга сезона ў Мінскім цырку)

Заканчваецца традыцыйны параўдальніцаў цыркавога прадстаўлення, і арэна, ператвораная ў каток са штучным лёдам, заафармлена калыхальнымі ў аркі карнавальных касцюмаў.

— Новыя савецкія атракцыі! Карнавал на лёду! — урачыста аб'явілі вядучы праграму.

Грацыёзна і лёгка кружацца пад гукі вальса калыхальніцы-фігурысты. Зверху, а «ледзінной» горкі імкліва выязджаюць на каток усё новыя і новыя пары. Як у газцы, раптам расціраюць цікавымі калыхальнымі ўзорамі карнавальныя касцюмы. Узлятаюць над галавамі яркія істукі. Усе больш складанымі становяцца «па» ў таячых, якія змяняюцца гімнастычнымі прыжыванымі і нумарамі фігурнай ядзі.

Спраўдны карнавал на лёду! Ім адкрываецца летні сезон у Мінскім цырку.

У атракцыёне «Карнавал на лёду», які пастаўлены рэжысрам Т. Венецыянам (мастак С. Мандэль), многа высебай выдумкі і займальнасці; у ім гарманічна спалучаны элементы традыцыйнага відовішча з паказам спартыўнага спрыту калыхальніцы-фігурысты. Невялікія камічныя сцэны, у якіх удзельнічаюць вартуны катка і дасціпныя кінааператары, удаля звязваюць у адно ўсе нумары, ствараючы спраўдную атмасферу маладзёжнага свята.

Прадстаўленне адбываецца ў імклівым тэмпе.

Маладыя артысты — выхаванцы Маскоўскага вучылішча дыржавага мастацтва і Ленінградскай цыркавой студыі, якія стварылі гэты цікавы атракцыён, можна павіншаваць з творчай удачай.

Але не ўсё яшчэ на належным узроўні ў першай вялікай і сур'ёзнай рабоце цыркавай моладзі. Рад нумару фігурнай ядзі і гімнастычных прыжываных на калыхальніцы выконваецца без дастатковай прафесійнай віртуознасці, неабходнай цыркавому выканаўцу. Праўда, арыгінальна форма да некаторай ступені скрадае негатыўныя моманты нумару, але не трэба забываць, што ў цырку глядач у першую чаргу аўтарства ўвагу на майстэрства выканання, а потым ужо на форму.

Хочацца аспраць некаторыя прыёмы рэжысуры атракцыёна. Кожны від мастацтва мае сваю, толькі яму ўласцівую форму. Таму паказ у цырку з акрамя труканых візадымкаў не сумяшчальны з прыёмамі мастацкасці. У папярэжы рэжысуры неабходна аднесці і неабходна ўдаляе размыццё выканаўцаў на арэне, што значна зніжае іх магчымасці. Прамерна заханілася рэжысура і светлавая эфекты.

Новая цыркавая праграма разнастайная і змястоўная. І тое, што сезон на гэты раз адкрыла моладзь, пацвярджае, што савецкае цыркавое мастацтва настаяма развіваецца.

Высокай культурай вытанання вызначаюцца выступленні акрабатаў і гімнастаў, нумары якіх пераважаюць у праграме.

Цепла сустракаюць глядачы эквілібрыстаў Шубіных, якія паказваюць высокі клас сілавая балансу. Валімім песпехам карыстаецца выступленне акрабатаў Кірычковых і партнёрскія гімнастаў Аракатых, якія выконваюць рад цікавых акрабачных акцый.

Прыемная вырасла за апошнія гады

майстэрства трупы акрабатаў пад кіраўніцтвам Ф. Абалава. Іх выступленне адзіла смеласцю і гімнастычнай дасканаласцю.

Дакладна працуюць на круглым турніру гімнасты Нікалаевы. Рухі іх разлічаны на секунды, што патрабуе асаблівай вытрымкі і трэніроўкі.

Свежа і займальна пабудаваны сваё выступленне маладыя жанітэры Кажуховы. Іны лёгка і свабодна жанітэруюць вылітай колькасцю разнастайных рэчэй. І сама каштоўнае ў іх выступленні — калыхальнасць выканання. Гэта дазваляе знаходзіць цікавыя і складаныя камбінацыі.

У новай праграме ўдзельнічаюць таленавітыя музычныя экцэнтрыкі Е. Амурсьева і Ю. Смірнов. На жаль, іны паказалі хоць і дасціпны, але стары нумар. А глядач чакаў ад іх новага, больш свежага рэпертуара.

Паспяхова выступае ў гэтым сезоне вядомая драбрушчыца коной Н. Манкевіч.

Вельмі наўдала прадстаўлены ў праграме размоўны жанр. Артысты чытаюць нізкапробны літаратурны матэрыял. Выконваемыя комікамі Маслоўскім і Раманавым дзве сатырычныя сцэны з амерыканскага жыцця («Пудоўнае мастацтва» і «Асновы амерыканскага жыцця») — беззастойныя і пабудаваныя на даўно перанятых матывах. Многа беззастойнасці і ў класіцы. Артыстам Маслоўскаму і Раманаву неабходна сур'ёзна палкаціцца аб палешчанні свайго рэпертуара.

У паузах выступае малады таленавіты комік А. Папоў сумесна са сваім старэйшым таварышам М. Паадняковым.

На здымку: артыст Алег Папоў выконвае нумар на дротце.

Іны выконваюць рад удалых камічных сцэнаў і рэпрэз (напрыклад, сцэнка з амерыканскай каровай, якая пасеца ў Заходняй Еўропе, а дойца ў Амерыцы). Артыст А. Папоў — самы цікавы ўдзельнік прадстаўлення. Уся яго работа прасякнута лёгкай, светлым гумарам і ірыі ўсёй сваёй падкрэсленай парадыйнасцю вызначаецца высокай тэхнічнай дасканаласцю.

Глядач любіць цырк, і гэта абавязвае работнікаў папулярнага жанра мастацтва няспынна ўдасканальваць сваё майстэрства.

П. ВАСІЛЕУСКИ.

У Саюзе савецкіх пісьменнікаў БССР

ПЕРШЫЯ КНІГІ

На чарговым паседжанні секцыі прозы адбылося абмеркаванне першых кніг маладых пісьменнікаў Алеся Рылькі («Мае сустрэчы») і Міколы Ракітнага («Ранняя вясною»), выданыя выдаўца Дзяржаўным выдавецтвам БССР.

З разглядам апавяданняў, змешчаных у зборніку А. Рылькі, выступіў Т. Хадкевіч. Ён адзначыў, што амаль усе яны пакідаюць добрае ўражанне. Большасць з іх напісана сакавітай мовай і закранае надзвычайныя тэмы. Апавяданні сведчаць аб устойлівай працы маладога празаіка, аб яго патрабавальнасці да сябе. Асабліва ўдаліся аўтару такія апавяданні, як «Мае сустрэчы», «Аб'юры», «Страл над капустай». Значна слабейшыя — «На ясным зольку», «У садзе» і некаторыя іншыя.

Як на неадох, дакладчык указвае на адсутнасць паказу аўтарам партрэта большасці герояў апавяданняў. Пісьменнік у многіх выпадках чамусьці пазбагае яркіх партрэтных характарыстык асоб, што дэфініруюць у творах, называючы толькі іх імёны, прозвішчы, пасаду. У выніку часам цяжка ўявіць сабе чалавека, аб якім іша аўтар. На думку Т. Хадкевіча, гэта вынік не недахопу літаратурных здольнасцей маладога пісьменніка, а недаацэнка прафесійнай вучобы.

Разгляд твораў М. Ракітнага, якія склаў зборнік яго апавяданняў і нарысаў «Ранняя вясною», зрабіў М. Ткачоў.

— Чытаючы змешчаныя ў кніжцы рэчы, — гаворыць дакладчык, — нельга не заўважыць, як паступова расце майстэрства маладога празаіка, які ўсё больш сталым робіцца яго голас. У зборніку ёсць творы, датэраваныя 1949 годам, і ёсць такія, пад якімі стаіць дата 1951. Больш спрыяцкая і ўзбудзеная рука аўтара адчуваецца ў апошніх, напісаных пазней, апавяданнях.

Лепшымі М. Ткачоў залічыў апавяданні «Першая запаведзь», «Ранняя вясною», «Свае людзі», «Асенні дзень». Яны напісаны сардэчна, у іх адчуваецца шчырае цеплыня аўтара да людзей працы.

Дакладчык зрабіў шэраг заўваг па кампазіцыі і мове апавяданняў М. Ракітнага. Прыкметнае аднастайнасць мастацкіх сродкаў, якімі карыстаецца аўтар. Канфікты, на якіх будуюцца творы, іны раз нежыццёвыя, надуманыя (апавяданні «Ліст з жалгас», «Сваты», «Зіць»). Шмат у апавяданнях моўных агрэжаў. Сустрэкаюцца неахайна пабудаваныя сказы, чытаючы якія цяжка дайсці да іх сэнсу.

У абмеркаванні кнігі А. Рылькі і М. Ракітнага прынялі ўдзел Р. Няхай, І. Грамовіч, Я. Шаракоўскі, І. Дубоўскі, У. Карпаў, Я. Брыль, А. Кулакоўскі, П. Кавалёў. Выступышыя пагадзіліся на тым, што, нягледзячы на асобныя недахопы, першыя кнігі маладых пісьменнікаў Алеся Рылькі і Міколы Ракітнага з'яўляюцца выдатнымі творами, што ў беларускую літаратуру прымлі здольныя прэзентацы. Чытачы зноўдзь у гэтых кнігах шмат цікавага і карыснага.

АБМЕРКАВАННЕ АПОВЕСЦІ «ВЯЛІКІ РАЗБЕГ»

На паседжанні рускай секцыі была абмеркавана аповесць Н. Пятніцкага «Вялікі разбег».

У першай сваёй буйнай рэчы малады празаік імкнуўся паказаць жыццё і работу райкома камсамола пасля вызвалення беларускай зямлі ад фашыскай акупацыі, расказаў, як у барацьбе з пасляваеннымі цяжкасцямі аднаўлялася і расла раённая камсомольская арганізацыя.

Па думцы ўсіх выступаўшых, Н. Пятніцкі яшчэ не зусім справіўся са сваёй задачай. Аўтару ўдалася асобныя месцы твора, асобныя сітуацыі і вобразы.

Выступішыя на абмеркаванні І. Шамкіна, Н. Гарулёў, В. Сакалоў, К. Цітоў і Д. Кавалёў указвалі на тое, што ў аповесці не раскрыта кіруючая роля камуністаў. Вобраз сакратара райкома Зотавы схематычны, надуманы. Схематычна выглядаюць і некаторыя вобразы камсомольскіх кіраўнікоў і, нават, вобраз галоўнага героя аповесці сакратара райкома камсамола Лавіна. Штучна адносіны Лавіна з яго каханай — былой партызанкай Верай. Сюжэт аповесці патрабуе большай выразнасці, акрэсленасці, сіціласці. Яна занадта расцянута. Асабліва слабыя ў аповесці дэталі. Н. Пятніцкаму неабходна больш увагі аддаць рабоце над мовай, каб пазбегнуць шэраці і штампаму, які збядняюць твор, робяць яго немастакім.

Больш удаліся Н. Пятніцкаму адмоўныя тыпы — бюрократ і кар'ерыст Дукін і падхамі Захваткін. Але і гэтыя вобразы патрабуюць дапрацоўкі.

Секцыя парала Н. Пятніцкаму прадоўжыць работу над аповесцю.

ТВОРЧАСЦЬ МАЛАДЫХ ПІСЬМЕНІКАЎ

Гэтымі днямі адбылося сумеснае паседжанне двух камісій ЦСП БССР — па рабоце з маладымі аўтарамі і па прыёму ў Саюз савецкіх пісьменнікаў.

Была разглядана творчасць маладых літаратараў — празаіка Я. Васіленкі і перакладчыка Н. Татура.

Апавяданні Я. Васіленкі, прысвечаныя пераважна работнай тэматыцы, друкаваліся ў газетах і часопісах Мінска і Масквы і прыцягнулі ўвагу чытача сваёй свежасцю. Яго творчасць дае падставу гаварыць аб тым, што ў беларускую літаратуру прышоў таленавіты пісьменнік. Выступаючы адначасна і недахопы твораў Я. Васіленкі — надуманасць сюжэтных ходоў некаторых апавяданняў, недакладнасць характарыстык асобных герояў.

Н. Татура за апошні час пераклаў з рускай на беларускую мову некалькі кніжак савецкіх пісьменнікаў. Піша ён таксама і рынны на творы беларускіх пісьменнікаў. Н. Татуру праранавалі заняцца перакладамі твораў польскай літаратуры, бо ён добра ведае мову гэтага народа.

У абмеркаванні творчасці маладых пісьменнікаў прынялі ўдзел: М. Клімковіч, Т. Хадкевіч, А. Кулакоўскі, Я. Брыль, А. Макаёнак. Усе выступаючыя і прысутныя пагадзіліся з прапановай секцыі прозы аб тым, каб Я. Васіленка прымылі ў члены, а Н. Татура кандыдатам у члены Саюза савецкіх пісьменнікаў.

ПАСЕДЖАННЕ СЕКЦЫІ ПЭЭЗІІ

Секцыя пэзіі абмеркавала зборнік новых вершаў А. Бачылы.

Адначасна творчы рост паэта — лірычную цеплыню, закончанасць, мастацкую выразнасць многіх вершаў, П. Броўка, К. Кірэнка, А. Бялявіч, А. Астрэшка, М. Аўрамчык, Э. Агіцэцт у сваіх выступленнях указалі на шматлікасць, неканкрэтнае вырашэнне некаторых тэм, што нярэдка прыводзіць аўтара да непатрэбнай дэкларацыйнасці. Асобныя вершы псуоцца непрадуманымі, неапрацаванымі радкамі і строфамі.

Секцыя праранавала аўтару ў бліжэйшы час перагледзець вершы з удыхам крытычных заўваг. Зборнік новых вершаў А. Бачылы рэкамендаваны да выдання.

У Мінску заканчыўся рэспубліканскі агляд тэатральнай самадзейнасці прамясловай кааператыві БССР. Драматычныя калектывы абласных і раённых цэнтраў рэспублікі паказалі ў сваёй пастаноўцы п'есы М. Горкага, К. Крапіва, А. Карнейчука і аднаактныя п'есы.

На здымку: сцэна з першага акта п'есы «Пяць жаваранкі» ў выкананні драматычнага калектыва клуба прамкаагератыві горада Бабруйска.

Фота І. Салавейчыка.

На партыйным сходзе

19 мая адкрыты сход партарганізацыі пісьменнікаў беларускай сталіцы з вялікай цікавасцю заслухалі даклад старшыні Мінскага горвыканкома тав. К. Длугашэўскага «Аб будаўніцтве і добраўпарадкаванні г. Мінска ў 1953 г.».

Дакладчык аналізаў пісьменніцкую грамадскае з праграмай будаўніцтва горада ў пятай пяцігодцы, з дасягненнямі і задачамі мінскай будаўніцтва, а таксама сніміўся на асноўных момантах генеральнага плана будаўніцтва сталіцы.

Выступішы ў спрэчках М. Клімковіч гаварыў аб тым, што беларускія пісьменнікі павінны яшчэ шырэй і ярчэй адлюстроўваць у сваіх творах будаўніцтва Мінска. Гэта — доўгі пісьменніку перад будаўніцтвам беларускай сталіцы.

У. Карпаў адзначыў, што нашы градабудаўнікі мала думаюць над пытаннем

нацыянальнай архітэктурнай формы. Не заўсёды бачны і беражлівыя адносіны да гістарычнага мінулага Мінска. Трэба падумаць, каб гісторыя гераічнай барацьбы нашага народа за савецкую Уладу і ў перыяд Вялікай Айчыннай вайны знайшла адлюстраванне ў назвах вуліц і плошчаў, у манументах і помніках.

Аб напісанні твораў, якія выхоўвалі-б любоў да роднага горада, таварыў П. Броўка. Ён праранавалі стварыць калектывную кнігу пра Мінск.

У заключным слове К. Длугашэўскі сказаў, што пісьменніцкая грамадскае Мінска павінна больш актыўна ўдзельнічаць у абмеркаванні праектаў будынкаў і архітэктурных ансамбляў горада.

Ён залікаў пісьменнікаў ствараць больш нарысаў, апавяданняў і п'есень аб будаўніцтве мала думуюць над пытаннем

Хроніка культурнага жыцця

Кніжныя перасоўкі ў калгасах. Жабінкаўская раённая бібліятэка накіравала ў калгасы і машына-трактарныя станцыі дзесяць кніжных перасоак. У бібліятэках — матэрыялы XIX з'езда КПСС, творы савецкіх рускіх і беларускіх пісьменнікаў.

Алібрыгады завода ў калгасе. Калектыв мастацкай самадзейнасці завода «Гомсельмеш» часта наведвае калгасінаў сельгасарцелі імя Мюлатова. Надаўна ў калгасе вельмі наладжан канцэрт, у якім удзельнічалі спевакі, дэкламатары, танцоры. Рабочыя заводна — жаданыя госці ў калгасінаў. Канферэнцыя чытачоў. Целхасінаўская раённая бібліятэка правяла канферэнцыю

чытачоў па раману В. Лаіца «Да новага берага». На канферэнцыі выступілі выхавальніца дзіцячага сада т. Ісачанка, настаўнік школы т. Эпштэйн, чытач бібліятэкі тав. Кісель і другія. Выступленні былі цікавымі і змястоўнымі.

Літаратурны гурток. На працягу трох год у Агародне-Кузьмінскай сярэдняй школе Добрушскага раёна працуе літаратурны гурток, які кіруе настаўнік Н. Парукоў. Вучні старэйшых класаў абмяркоўваюць творы рускіх і беларускіх пісьменнікаў, а таксама вершы гуртоўцаў.

Канцэрт аркестра кансерваторыі

Пяць год існуе ў кансерваторыі студэнцкі сімфанічны аркестр. Аркестр выконвае класічныя і сучасныя сімфанічныя творы. Апошні канцэрт быў прысвечаны творчасці выдатнага рускага кампазітара С. Рахманінава.

Яго другі фартэпійны канцэрт з аркестрам сыграў студэнт І. Палівода (клас прафесара М. Бергера).

Майстэрства паэта і майстэрства крытыка

(Заканчэнне).

лізе твораў. Так, на стар. 21 гаворыцца, што цяль вершаў «Матчыны казкі» адзі з самых лютых твораў Пятра Глебаў раіхляй пары. Ён музычнась, разнастайна па сваёй рытмічнай структуры, пшчы і адушаўнасці. Вось кошта пахвал. А на стар. 23 чытаем нешта другое, што ў «Матчыных казках» «можна апусціць любую частку, не парунішы агульнай пабудовы твора. Гэта хутчэй пасобныя самалейкі з дзіцячых год».

У манатрафіі не заўсёды тэарэтычна правільна абгрунтаўваюцца вывады. На стар. 66 аўтар піша, што «характэро і сіла савецкага чалавека вымараецца веліччу і значнасцю агульных задач, пастаўленых эпохай перад калектывам». Гэта недакладна. Выходзіць, што быццам ад таго, што перад чалавекам стаюць велічныя заданні, ён можа быць веліччым і сам, хача магчыма зусім нічога і не зрабіў для іх ажыццяўлення. Гаворачы аб маці з верша «Зімовы маляўнік», Бареток нават ставіць ёй у асудку тое, што яна вучыць дачку «дзяржава адносіцца да людзей» (стар. 67). З верша-ж гэтага не вынікае.

П. Глеба адна не мала ўвагі выкрывіць адмоўна ў жыцці. У сваіх творах ён авяляміў ворагаў прадоўжнага народа. Крытык-жа як-бы баіцца на поўны голас гаварыць аб тым, наколькі тыповыя і прадзіўныя ў паэта адмоўныя персанажы. У манатрафіі аб іх упамінаецца скоратаворкай. На стар. 101 гаворыцца: «Бароць стан у п'есе ўвасоблены ў цэлым радзе адмоўных вобразаў, сарод іх — прадстаўнікі беларускага камандавання капітан Свідарскі і палкоўнік Дамброўскі, хітры шпіён Базімір Бомак, аўлак — вясковы староста Каверы Стрыж і яго сын вадзяніст Мікола Стрыж». Але, свазаў-

шы гэта, аўтар нібы спаняпіўся і тут-жа стараецца даць зразумець, што адмоўныя вобразы неўдалыя для творчасці паэта. Крытык піша ў дачыненні да адмоўных персанажак п'есы «Над Барозай-ракой»: «Драматургічны канфіліт твора трымаецца не на гэтых вобразах: яны занадта слабыя, як людзі, як характары ў параўнанні з асноўнымі становішчымі вобразамі і не могуць рухаць далей сюжэт такога моцнага напружання» (стар. 127). Не цяжка заўважыць, што ў гэтым разважэнні адчуваецца ўплыў праслаўленай тэорыі «бесканфілітнасці». З пазіцыі гэтай тэорыі аўтар нават спрабуе абараніць некаторыя асуджаныя лаятам тыпы. Так, у пазме «Арка над акінам» Глеба кажа, што асноўнай прычынай ніката падзення Ільімера Яновіча з'яўляецца адрыў ад калектыва, ад жыцця. І вось крытык становіцца на абарону Яновіча. На той падставе, што ўсе ўмовы нашай рэчаіснасці давалі магчымасць выправіцца Яновічу, крытык як-бы дакарае паэта, чаму ён не вывёў Яновіча ў вядучыя становішчы вобразы.

У манатрафіі многа псеўдануковых разважанняў, якія не раскрываюць, а толькі зацяняюць сэнс творчасці паэта. У вывадах аб пазме «Над Барозай-ракой» на стар. 37 чытаем: «З большай праўдывасцю, без залішняга штампам, паказаны гэтай пазме вобразы класавых ворагаў». Тут-жа побач: «У гэтай пазме адчуваецца рацыяналістычны падыход аўтара да вырашэння пастаўленай тэмы». Прычым тут залішні штамп пры паказе ворагаў і як чытачу зразумець, што азначае сабой «рацыяналістычны падыход» да вырашэння пастаўленай тэмы? Часам вывады аўтара бездапаможны. На стар. 149 паказ арگانізаваецца партызанскага руху на Беларусі тлумачыцца наступным чынам: «Каб падкрэсліць сі-

стэматычнае кіраўніцтва з боку Цэнтральнага штаба масавым партызанскім рухам у Беларусі, паэт карыстаецца прыёмам паўтараў, уводзіць калыхальную кампазіцыю і гэтым стварае ўражанне пільнасці падзей, паўтараемасці, няспыненнасці дзеяння». Такое сцверджанне памылковае. Нельга-ж кіраўніцтва партызанскім рухам падкрэсліваць фармальнымі асаблівасцямі твора. На стар. 32 Бареток піша: «Істотнай адзнакай набліжэння да драматычнай з'яўляецца разуменне паэтам таго, што жыццё развіваецца праз супярэчнасці і канфілікты». А што, іныя жанры літаратуры хіба абходзяць супярэчнасці жыцця і яго канфілікты? Не абходзяць, а раскрываюць іх. Тут у аўтара поўнае неразуменне.

Крытык, які ўзлізе вучыць пісьменніка, дай раптам... сам непісьменны! У сувязі з гэтым хочацца прывесці выдатныя словы Гоголя аб адказнасці пісьменніка за слова. Гоголь гаварыў, што пісьменнік на арэне слова павінен быць такім-жа, як і кожны іны на сваёй арэне. «Намчадам яны сныравы да таго, хто быў віно, што пісьменнік сказаў глупства альбо недарэчнасць, ці выказаўся нявольна недумана і няспела. Іны не будуць разбіраць, хто стурхаў яго лад руку: ці блізарукі прыцэль, які падбухтараў яго на дачасную дзейнасць, ці журналіст, які кландіцеў толькі аб выгодах свайго часопіса».

Кагі гаворка даходзіць да недахопаў у творчасці паэта, то крытыку нехапае спраўдзенай прыкметнасці. Ён часам доўга ўхіляецца ад прамых адказаў, чамусьці шукае, чым-бы апраўдаць слабыя мясціны. І там, дзе трэба гаварыць пра недахопы, вельмі кідаюцца ў вочы ўводныя, апраўдальныя словы, накіслат. «хача», «хоць-бы», «праўда», «аднак».

Крытык не дае ацэнкі многім сур'ёзным недахопам. Адначасна, што ў зборніку «Шпыпына» ні слова не сказана аб прыгажосці новага жыцця, крытык тут-жа становіцца на абарону гэтага недахопу і выказвае думку, што ўсе-ж аб прыгажосці паэт не забываў. «Думі паэта, выказаныя ім раней, былі відаць, накіраваны ў будучае, у тым часе, калі гэтая краса паўстане перад чалавекам у поўным яе аб'ёме, шматгранна і ўсематна» (стар. 16). Што і таварыць — даказана!

На стар. 50 адзначаецца, што ў пазме «Эма» аўтару не ўдалося глыбока раскрыць пастаўленую тэму калектывізацыі сельскай гаспадаркі, што паэма носіць эскізы характар. Але тут-жа крытык спалюаець: як-жа гэта? Бадай, могуць падумаць, што «Эма» слабы твор. Аналізуючы вобраз «Эмы», Бареток піша, што бытаванне ў яе мове слоў «наш» і «янаша» з'яўляецца адзнакай яе ідэяна і культурна-наіхалагічнага росту (стар. 52). Вось ужо спраўдзі адкрыццё! Але ў гэтай слабай пазме крытык знаходзіць добрыя мастацкія якасці. І вось тут выступае фармалізм у сваім неспрытым выглядзе: «Паэма гэтая ўяўляе значную цікавасць з пункту погляду мастацкіх асаблівасцей. Аўтар выкарыстоўвае ў ёй прыём калыхальнай кампазіцыі: уступ і заключнае амаль што супадаюць. Іны прасякнуты розумам паэта над лёсам Радзімы і людзей, імкненнем злісаць далёкую гістарычную перспектыву, азірнуць у жыццё наступных пакаленняў таго часу, калі творы аб пачатку перабудовы жыцця на новы лад будуць здавацца даўняй казкай».

Прывёўшы скаж з пазмы «Эма», аўтар гаворыць: «У гэтым разгорнутым сказе, пабудаваным на анафарычным паўторы, з узвядзеннем народнага выслоўя «трыці зямлю», мы бачым, як ідзе змяцэнна-нае ўмацаваныя фразы побач з нарастаннем яе семантычнага значэння»

(стар. 52). «Выкарыстоўваючы тыповую народную сінтаксічную канструкцыю аўтар падае нарастанне эмоцый у мове ўжо іншымі словамі, а іменна катэгорыямі выказніка» (стар. 53). Крытык не раскрывае, якія-ж гэта народныя сінтаксічныя канструкцыі, не паказвае, як іменна катэгорыямі выказніка можна паказваць нарастанне эмоцый.

На стар. 29 прыводзіцца наступныя радкі з пазмы «Арка над акінам»: